

ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
МІНІСТЕРСТВА ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ

С.В. Маркова, Є.В. Маказан, О.М. Олійник

ФІНАНСОВИЙ МЕНЕДЖМЕНТ

Навчально-методичний посібник
для студентів освітньо-кваліфікаційного рівня «магістр»
спеціальності «Бізнес адміністрування»

Запоріжжя
2013

УДК: 005.915 (075.8)
ББК: У526-21 я73
М268

Маркова С. В. Фінансовий менеджмент: навчально-методичний посібник для студентів освітньо-кваліфікаційного рівня «магістр» спеціальності «Бізнес адміністрування» / С. В. Маркова, Є. В. Маказан, О. М. Олійник. – Запоріжжя: ЗНУ, 2013. – 84 с.

Навчально-методичний посібник містить теоретичні положення та актуальні проблеми курсу «Фінансовий менеджмент». Також у посібнику наводиться короткий зміст лекцій, план практичних занять, основні поняття до кожної теми, завдання та питання до обговорення на практичному занятті, рекомендації до розв'язання задач, а також тестові завдання для закріплення набутих теоретичних знань та типові завдання для проведення модульних контрольних робіт.

Навчально-методичний посібник з дисципліни «Фінансовий менеджмент» рекомендується для студентів спеціальності «Бізнес адміністрування».

Рецензент

О. О. Головань

Відповідальний за випуск:

С. В. Маркова

ЗМІСТ

Вступ	4
Тема 1. Сутність, мета і функції фінансового менеджменту підприємства	6
Тема 2. Методологічні засади формування систем забезпечення фінансового менеджменту підприємств	13
Тема 3. Фінансова стратегія підприємства	24
Тема 4. Управління активами підприємства	33
Тема 5. Управління капіталом підприємства	43
Тема 6. Основи управління інвестиціями підприємств	50
Тема 7. Управління грошовими потоками підприємств	59
Тема 8. Основа антикризового фінансового управління підприємством ...	68
Словник термінів	74
Вимоги до написання контрольної роботи	79
Перелік екзаменаційних питань	80
Рекомендована література	81

ВСТУП

Фінансовий результат – головна мета діяльності у бізнесі, що є метою діяльності комерційної організації та реалізації інвестицій при здійсненні підприємницької діяльності. Якісна оцінка його у короткостроковому періоді та прийняття своєчасних управлінських рішень – запорука досягнення цілей підприємства та підвищення ринкової вартості бізнесу.

Фінансовий менеджмент є інструментом управління та прийняття управлінських рішень з метою досягнення фінансових результатів згідно зі стратегією підприємства та відповідно до інвестиційних планів власників капіталу бізнесу.

Сучасний фінансовий менеджмент – це набір інструментів, методів та підходів до планування, організацій розподілу фінансових ресурсів та контролю фінансових результатів діяльності підприємця для досягнення мети та підвищення економічної ефективності.

Фінансовий менеджмент має роль посередника у загальному обміні ресурсів як у внутрішньому середовищі підприємства, так і при забезпеченні обміну з зовнішнім середовищем.

Фінансовий менеджмент – стратегічно важлива частина загального менеджменту підприємства без якої неможлива реалізація жодної інвестиційної ідеї, та яка є запорукою ефективного управління бізнесом та отримання прибутку та грошових коштів.

Саме для цього застосовуються методи фінансового менеджменту як інструмент впливу та прийняття рішень націлених на отримання певного економічного результату, тому що ефективність розподілу фінансових ресурсів – запорука отримання прибутку та сталого розвитку.

Загальний менеджмент підприємства – ключова діяльність бізнесу, проте фінансовий менеджмент – інструмент ефективного обміну та розподілу ресурсів, або їх адміністрування.

Головна мета навчальної дисципліни „Фінансовий менеджмент” є вивчення теоретичних основ і практичних аспектів фінансової діяльності підприємства.

Мета вивчення курсу: формування системи знань в управлінні фінансами підприємств, операційною та інвестиційною діяльністю, визначення стратегії і тактики фінансового забезпечення суб'єктів господарювання.

Основними задачами фінансового менеджменту є планування та фінансовий аналіз стану бізнесу, розподіл фінансових ресурсів та забезпечення бізнесу капіталом – як шляхом приросту інвестованого капіталу та реінвестицій прибутків так і залученням фінансових ресурсів завдяки прийняттю управлінських рішень фінансового менеджера.

Фінансовий менеджмент – одна з основних функцій апарата управління суб'єктом, який господарює в умовах ринкової економіки. Основні завдання,

які вирішують фінансові менеджери, – управління власним капіталом, залучення додаткового капіталу, ефективне використання фінансових ресурсів у платіжному обороті та інвестиційному процесі, прогнозування потреб в основних і оборотних коштах, складання внутрішньофірмових фінансових планів, оцінка й прогнозування фінансового стану підприємства, взаємодія з установами ринкової інфраструктури.

Змістовий модуль 1 – «Система забезпечення фінансового менеджменту»

Тема 1 Сутність, цілі та завдання фінансового менеджменту

1. Сутність, цілі та завдання фінансового менеджменту.
2. Становлення та розвиток фінансового менеджменту як науки.
3. Принципи фінансового менеджменту.
4. Функції фінансового менеджменту.
5. Інформаційне забезпечення фінансового менеджменту.

1 Сутність, мета і завдання фінансового менеджменту.

Фінансовий менеджмент – це система принципів, засобів та форма організації грошових відносин підприємства, спрямована на управління його фінансово-господарською діяльністю, в яку входять:

- розробка і реалізація фінансової політики підприємства;
- інформаційне забезпечення (складання і аналіз фінансової звітності підприємства);
- оцінка інвестиційних проектів і формування «портфеля інвестицій»;
- поточне фінансове планування та контроль.

Фінансовий стан підприємства є основою його добробуту, тому головною метою фінансового менеджменту є знаходження компромісу між завданнями, які ставить перед собою підприємство, та фінансовими можливостями реалізації цих завдань.

Завданнями фінансового менеджменту є:

- а) забезпечення формування ефективного портфелю фінансових ресурсів підприємства;
- б) визначення оптимальних напрямків використання фінансових ресурсів.
- в) моніторинг оптимізації грошових коштів підприємства в розрізі різних видів діяльності;
- г) забезпечення максимізації видів фінансових результатів при мінімальних фінансових ресурсах;
- д) мінімізація фінансових ризиків.

2. Становлення та розвиток фінансового менеджменту як науки

Фінансовий менеджмент виділився у самостійний напрямок у 90-х роках ХІХ століття у США і з того часу постійно розвивається і змінюється.

У перші роки вивчення переважно стосувалося правових аспектів злиття компаній, утворення нових фірм. Під час депресії 30-х років основними проблемами, якими займались у фінансовому менеджменті були:

- банкрутство підприємств;
- реорганізація підприємств;
- ліквідність акцій;
- регулювання ринку цінних паперів.

В Україні фінансовий менеджмент як наука виник та розвивається з кінця ХХ століття. На даний час фінансовий менеджмент включає практично всі напрямки управління фінансами підприємства.

3. Принципи фінансового менеджменту

Ефективне управління фінансовою діяльністю підприємства забезпечується реалізацією основних принципів фінансового менеджменту, як складової частини загального менеджменту підприємства.

1. Органічна інтеграція в загальній системі управління.

Будь-яке управлінське рішення впливає на формування грошових потоків підприємства, результати його фізичної діяльності і фінансовий стан підприємства. Управління фінансами безпосередньо пов'язано з виробничим менеджментом, кадровим і інноваційним менеджментом та іншими видами функціонального менеджменту. Однак рішення спеціальних питань фінансового менеджменту багато в чому в свою чергу залежить від виробничо-комерційних характеристик і параметрів діяльності підприємства.

2. Орієнтованість на стратегічні цілі розвитку підприємства.

Проекти управлінських рішень у сфері фінансової діяльності в поточному періоді повинні бути узгоджені з місією підприємства, стратегічними напрямками його розвитку, показниками розвитку власних фінансових ресурсів і т.д.

3. Оптимізація процесу вибору управлінських фінансових рішень.

Реалізація цього принципу передбачає, що підготовка кожного управлінського рішення в сфері формування та використання фінансових ресурсів і організації грошового обороту повинна враховувати можливі альтернативи управлінських дій з управління фінансами. При існуванні альтернативних проектів управлінських рішень їх вибір для реалізації повинен бути заснований на системі критеріїв, що визначають фінансову ідеологію, фінансову стратегію або конкретну фінансову політику підприємства, а також ресурсні обмеження підприємства в конкретний часовий період. Система критеріїв та ресурсних обмежень встановлюється самим підприємством.

4. Комплексний характер формування управлінських рішень.

Фінансовий менеджмент повинен розглядатися як комплексна керуюча система, що забезпечує розробку взаємозалежних управлінських рішень, кожне з яких вносить свій внесок у загальну результативність фінансової діяльності підприємства.

Всі управлінські рішення в області формування, розподілу і використання фінансових ресурсів підприємства взаємопов'язані й впливають на результативність його діяльності.

5. Організація високого динамізму управління.

В даний час із змінами кон'юнктури фінансового ринку, високою динамікою факторів зовнішнього середовища на сучасному етапі розвитку ринкової економіки, розроблені ефективні фінансові управлінські рішення в попередньому періоді не завжди ефективні сьогодні або в майбутніх періодах.

Дуже швидко змінюються в часі і внутрішні умови господарювання підприємства, особливо на етапах переходу до наступних стадій його життєвого циклу. На підставі цього можна зробити висновок про необхідність організації високого динамізму розробки та виконання управлінських рішень в області управління фінансами підприємства з метою обліку змін факторів зовнішнього середовища, ресурсного потенціалу підприємства, форм організації виробничої та фінансової діяльності, фінансового стану й інших параметрів функціонування підприємства.

4. Функції фінансового менеджменту

Функції фінансового менеджменту – це призначення управління фінансами підприємств, що спрямоване на реалізацію його основної мети і завдань.

Таблиця 1.1

Основні функції фінансового менеджменту

Основні функції фінансового менеджменту	
Функції фінансового менеджменту як керуючої системи	Функції фінансового менеджменту як спеціальної галузі управління підприємства
Розробка фінансової стратегії	Управління доходами і витратами
Формування ефективної інформаційної системи	Управління активами
Аналіз господарської діяльності	Управління капіталом
Фінансове планування	Управління інвестиціями
Контроль за реалізацією заходів фінансового менеджменту	Управління грошовими коштами

5. Інформаційне забезпечення фінансового менеджменту

Інформаційна система (або система інформаційного забезпечення) фінансового менеджменту являє собою процес безперервного цілеспрямованого підбору відповідних інформативних показників, необхідних для здійснення аналізу, планування й підготовки ефективних оперативних управлінських рішень по всіх аспектах фінансової діяльності підприємства. Інформаційна система фінансового менеджменту покликана забезпечувати необхідною інформацією не тільки управлінський персонал і власників самого підприємства, але й задовольняти інтереси широкого кола зовнішніх її користувачів.

Основними користувачами фінансової інформації є:

- зовнішні користувачі - вони використовують в основному інформацію про результати фінансової діяльності підприємства і його фінансового стану. Велика частина цієї інформації міститься у фінансовій звітності підприємства;
- внутрішні користувачі - використовують зовнішню інформаційну базу фінансового менеджменту підприємства, доповнюючи її внутрішньою інформацією та інформацією, що є комерційною таємницею.

Характеризуючи склад користувачів інформації, що входить в інформаційну систему фінансового менеджменту, слід зазначити, що коло

інтересів зовнішніх і внутрішніх споживачів цієї інформації істотно розрізняється.

Зовнішні користувачі використовують лише ту частину інформації, що характеризує результати фінансової діяльності підприємства і його фінансовий стан. Гнітюча частина цієї інформації втримується в офіційній фінансовій звітності, що представляє підприємством.

Внутрішні користувачі поряд з перерахованою вище, використовують значний обсяг інформації про фінансову діяльність підприємства, що представляє комерційну таємницю. Крім того, внутрішні користувачі використовують значне коло фінансових показників, формованих із зовнішніх джерел, які також входять в інформаційну систему фінансового менеджменту. Висока роль фінансової інформації в підготовці й прийнятті ефективних управлінських рішень пред'являє відповідно високі вимоги до її якості при формуванні інформаційної системи фінансового менеджменту.

Так, до інформації, що включає в цю систему, пред'являються наступні основні вимоги:

1. **Значимість**, що визначає наскільки приваблива інформація впливає на результати прийнятих фінансових рішень, у першу чергу, у процесі формування фінансової стратегії підприємства, розробки цілеспрямованої політики по окремих аспектах фінансової діяльності, підготовки поточних й оперативних фінансових планів.

2. **Повнота**, що характеризує закінченість кола інформативних показників, необхідних для проведення аналізу, планування й прийняття оперативних управлінських рішень по всіх аспектах фінансової діяльності підприємства.

3. **Вірогідність**, що визначає наскільки формована інформація адекватно відображає реальний стан і результати фінансової діяльності, правдиво характеризує зовнішнє фінансове середовище, нейтральна стосовно всіх категорій потенційних користувачів.

4. **Своєчасність**, що характеризує відповідність формованої інформації потреби в ній по періоду її використання. Окремі види інформативних показників, використовуваних у фінансовому менеджменті, «живуть» у його інформаційній системі в незмінному кількісному вираженні лише один день, (наприклад, курс іноземних валют, курс окремих фондових і грошових інструментів на фінансовому ринку), інші - місяць, квартал тощо.

Практичне заняття № 1

Тема 1 Сутність мета і функції фінансового менеджменту підприємства

Основні поняття: фінанси, фінансовий менеджмент, фінансова діяльність, грошовий потік, фінансове становище.

План

1. Сутність та функції фінансового менеджменту та їх значення. Необхідність та умови ефективності фінансового менеджменту.

2. Мета, основні завдання та складові частини фінансового менеджменту.

3. Методи та засоби, механізм та місце фінансового менеджменту в організаційній структурі підприємств.

Фінанси – сукупність фінансових відносин, пов'язаних з формуванням та використанням грошових коштів підприємства в процесі його господарської діяльності.

Фінансовий менеджмент – це система цілеспрямованих дій з управління формуванням, використанням та розподілом фінансових ресурсів підприємства та оптимізації їх обігу.

Фінансовий менеджмент – це вид професійної діяльності, спрямований на досягнення цілей підприємства з використанням системи методів управління його фінансовими ресурсами та грошовими потоками.

Фінансова діяльність – це сукупність операцій, які призводять до зміни величини та складу власного капіталу.

Фінансове становище – рівень збалансованості окремих структурних елементів активів і капіталу підприємства, а також рівень ефективності їх використання.

Механізм фінансового менеджменту – система основних елементів, які регулюють процес управління фінансовою діяльністю підприємства.

Грошовий потік – це надходження і вибуття грошових коштів та їхніх еквівалентів.

Оптимізація грошових потоків – це процес вибору найкращих форм руху грошових коштів з урахуванням умов і особливостей здійснення господарської діяльності.

Тестові завдання:

1. У якому столітті виник фінансовий менеджмент?

- а) у кінці XVI – на початку XVII ст.;
- б) у кінці XVII – на початку XVIII ст.;
- в) у кінці XVIII – на початку XIX ст.;
- г) у кінці XIX – на початку XX ст.;
- д) у кінці XX – на початку XXI ст.

2. Фінансовий менеджмент – це:

- а) сукупність принципів та методів розробки і реалізації управлінських рішень, спрямованих на формування, розподіл та використання фінансових ресурсів підприємства і організацію його грошових потоків з метою досягнення оперативних та стратегічних цілей;
- б) систематизований комплекс принципів, форм та методів розробки і реалізації управлінських рішень, спрямованих на формування, розподіл та використання фінансових ресурсів підприємства;
- в) комплексна система принципів та методів розробки і реалізації управлінських рішень, спрямованих на максимізацію прибутку;
- г) комплексна система принципів та методів розробки і реалізації управлінських рішень, спрямованих на формування, розподіл та використання

фінансових ресурсів підприємства і організацію його грошових потоків з метою досягнення стратегічних цілей.

3. Відповідність механізму реалізації фінансового менеджменту поставленим загальним цілям підприємства передбачає принцип:

- а) системності;
- б) плановості;
- в) адаптивності;
- г) функціональності;
- д) комплексності.

4. До функцій фінансового менеджменту як керованої підсистеми належать:

- а) оцінка фінансового стану підприємства;
- б) поточне планування фінансової діяльності підприємства;
- в) антикризове фінансове управління підприємством при загрозі банкрутства;
- г) формування ефективних інформаційних систем;
- д) розробка фінансової стратегії розвитку підприємства.

5. Система основних елементів, що регулюють процес розробки і реалізації управлінських рішень щодо фінансової діяльності підприємства, – це:

- а) фінансовий менеджмент підприємства;
- б) фінансова стратегія підприємства;
- в) фінансова політика підприємства;
- г) механізм фінансового менеджменту.

Приклад розв'язання типових задач

Задача 1.1

Наведені нижче фінансові показники являють особливий інтерес для трьох основних груп користувачів: менеджерів фірми, власників капіталу, кредиторів. Проте цілі аналізу фінансового стану фірми для кожної з них суттєво відрізняються. Використовуючи наведену інформацію, заповніть таблицю.

Таблиця 1.2

Цілі аналізу фінансового стану фірми

Менеджери	Власники	Кредитори
1-а мета-	1-а мета-	1-а мета-
2-а мета-	2-а мета-	2-а мета-
3-я мета-	3-я мета-	3-я мета-

Вихідна інформація:

- а) Фінансовий ризик (частка боргу в активах; власний оборотний капітал).
- б) Дохідність (дохідність активів, вартість капіталу).
- в) Ринкові показники (співвідношення ринкової та балансової вартості акцій, динаміка курсу акцій).
- г) Прибутковість (дохідність власного капіталу, прибуток на акцію, курс акцій).
- д) Ліквідність (коефіцієнт поточної ліквідності, грошові потоки).
- е) Обслуговування боргу (прострочена заборгованість, коефіцієнт покриття боргових зобов'язань).
- є) Розподіл прибутку (дивіденди на акцію, коефіцієнт виплати дивідендів).

ж) Аналіз виробничої діяльності (коефіцієнт прибутковості, аналіз витрат, операційний левеїдж, аналіз податкових платежів).

з) Управління ресурсами (оборотність активів, управління оборотним капіталом, характеристика кредиторської заборгованості).

Розв'язання:

Мета аналізу фінансового стану фірми залежить від інтересів користувачів інформації, а саме:

- менеджери – б), ж), з);
- власники – в), г), є);
- кредитори – а), д), е).

Задачі для самоперевірки

Задача 1.1

Чому дорівнює балансова, ринкова вартість активів та прихований капітал, якщо балансова оцінка власного капіталу становить 10 млн. грн, ринкова оцінка власного капіталу – 15 млн. грн., зобов'язання – 12 млн. грн.?

Задача 1.2

Заповніть таблицю, використовуючи вихідну інформацію. Сформулюйте особливості роботи фінансового менеджера в умовах централізовано-планової економіки і ринкової економіки.

Таблиця 1.3

Характеристика основних відмін двох типів економіки.

№ п/п	Класифікаційна ознака	Централізовано-планова економіка	Ринкова економіка
1.	Економічна мета функціонування		
2.	Механізм досягнення		
3.	Обмеження		
4.	Ринок цінних паперів		
5.	Мотивація діяльності суб'єктів господарювання		
6.	Мотивація діяльності працівників		
7.	Домінуючі зв'язки по відношенню до суб'єктів господарювання		
8.	Пріоритетність в управлінні ресурсами		
9.	Роль бухгалтерського обліку на підприємстві		
10.	Система контролю за діяльністю суб'єкта господарювання		
11.	Основне джерело інформації при укладанні угод		

Вихідна інформація:

Фондовіддача; ресурси; вертикальні; матеріальні стимули; різні форми централізованого контролю (відомчий, партійний, народний); не встановлювалась; прибуток; відсутній; провідне значення фінансових ресурсів; бухгалтерська звітність; незалежний аудит; здійснення контрольної функції; накази; інструкції, плани, квазідоговори; ринкові відносини; договори; здійснення інформаційно-нарадницької функції; вказівки вищестоящого органу

управління; поєднання матеріальних і моральних стимулів; кількісні показники і темпи їх росту; попит; важливий елемент економічної системи; горизонтальні.

Задача 1.3

Підприємство замовляє сировину партіями за ціною 4 грн. за одиницю в обсязі 200 одиниць кожна. Потреба в сировині постійна і становить 10 одиниць на день протягом 250 робочих днів. Вартість виконання одного замовлення складає 25 грн., а витрати на зберігання – 12,5 від вартості сировини. Визначити оптимальний розмір партії та ефект від переходу з поточної політики формування запасу до оптимальної.

Припустимо, що постачальник погоджується знизити ціну на сировину, якщо замовлення здійснюється більшими партіями. При цьому для замовлення до 599 одиниць знижка не надається, для замовлення від 600 до 999 одиниць знижка становить 10 %, для замовлення понад 1 000 одиниць знижка – 15 %. Оптимізувати партію замовлення за цих умов.

Питання для самоперевірки

1. Що таке фінансовий менеджмент?
2. Що є предметом та об'єктом фінансового менеджменту?
3. У чому полягає відмінність між зовнішнім і внутрішнім фінансовим аналізом?
4. Сформулюйте мету фінансового менеджменту для трьох основних груп користувачів: менеджерів фірми, власників капіталу, кредиторів.
5. Як класифікуються методи фінансового менеджменту?

Рекомендована література: основна [1, 3, 6]: додаткова [1, 2, 8].

Тема 2 Управління прибутками та витратами

1. Інформаційна база управління прибутком і витратами.
2. Класифікація систем калькулювання собівартості, що використовуються в країнах з ринковою економікою.
3. Точка беззбитковості. Поведінка витрат.
4. Управління прибутком від різних видів діяльності.
5. Політика максимізації прибутку підприємства. Операційний важіль.

1 Інформаційна база управління прибутком і витратами

Ефективність кожної управлінської системи в значній мірі залежить від якості інформаційної бази, що формується і використовується.

Інформаційна система (чи система інформаційного забезпечення) управління прибутком являє собою результат неприривного ціле направленою підбору відповідних інформаційних показників, необхідних для здійснення аналізу, планування і підготовки ефективних управлінських рішень по всім аспектам формування роз приділення і використання прибутку підприємства.

Інформаційна система управління прибутком призвана забезпечити необхідною інформацією не тільки управлінський персонал і власників самого

підприємства, але і вдовольнити потреби широкого кола зовнішніх її користувачів.

Характеризуючи склад користувачів інформацією, що входять в інформаційну систему управління прибутком, слід зазначити, що коло інтересів внутрішніх і зовнішніх користувачів цією інформацією суттєво відрізняється.

Внутрішні користувачі використовують значний об'єм інформації про господарську діяльність підприємства, що є комерційною таємницею.

Зовнішні користувачі використовують лише ту частину інформації, яка характеризує результат господарської діяльності підприємства. Більша частина такої інформації міститься в офіційній фінансовій звітності, що надає підприємство.

Основні користувачі інформацією про прибуток:

1) внутрішні користувачі

- управлінці (директори) підприємства

- менеджери всіх рівнів

- власники (акціонери) підприємства

- інші внутрішні користувачі

2) зовнішні користувачі

- кредитори підприємства

- потенційні інвестори

- контрагенти підприємства по господарській діяльності

- податкові органи

- аудиторські фірми

- запрошені консультанти і експерти

- фондові біржі (при котуванні на ній цінних паперів, емітованих підприємством)

- інші внутрішні користувачі

Висока роль інформації про прибуток в умовах її формування і використання підготовки і прийняття ефективних управлінських рішень пред'являє відповідно високі вимоги до її якості при формування інформаційної системи управління прибутком. Так до інформації, яка включена в цю систему, пред'являються наступні основні вимоги:

1. значимість

2. повнота

3. достовірність

4. своєчасність

5. зрозумілість

6. релевантність (чи вибірковість)

7. зіставність

8. ефективність

3 Точка безбитковості. Поведінка витрат

Точка безбитковості (Break-Even Point) – рівень операцій, при якому сукупний дохід дорівнює сукупним витратам, тобто це точка нульового

прибутку або нульових збитків.

Точка беззбитковості є одним з показників, застосовуваних для оцінки ефективності інвестиційних проектів. Оскільки точка беззбитковості відповідає обсягу продажів продукції, починаючи з якого її випуск повинен приносити прибуток, розрахований для її досягнення обсяг продажів (випуску) зіставляється із проектною потужністю створюваного підприємства.

Аналіз беззбитковості проекту дозволяє виявити залежність розміру прибутку від визначальних факторів: обсягу продажів, зміни ціни продукції, видатків на будівництво підприємства цін на сировину і т.і. Ця інформація з урахуванням бажаного інтервалу значень цін продажу, видатків підприємства і т.і. може використовуватися для оцінки інвестиційного проекту й інвестиційного ризику.

Розрахунок точки беззбитковості проводиться за формулою:

$$Q = FC / (P - AVC), \quad (2.1)$$

де Q - точка беззбитковості (обсяг продажів);

FC- сума постійних видатків;

P- ціна за одиницю продукції;

AVC- змінні видатки на одиницю продукції.

Так само точку беззбитковості можна визначити графічним методом, будуючи графіки видатків і продажів.

В менеджменті також використовується аналіз беззбитковості. Розміри прибутків і збитків організації значною мірою залежать від обсягів продажу її продукції. Саме для того, щоб з'ясувати, якими мають бути обсяги продажу продукції організації, щоб досягти прибутковості, і проводиться аналіз беззбитковості. Точка беззбитковості характеризує таку ситуацію, за якої загальні доходи від продажу продукції організації повністю покривають витрати на її виробництво й реалізацію (ситуація, коли організація не отримує прибутків, але не має і збитків). Таким чином, точка беззбитковості показує, скільки одиниць продукції має продати організація, щоб її витрати окупилися її доходами. Продаж кожної наступної одиниці продукції приноситиме організації прибуток. Навпаки, зменшення обсягів продажу продукції нижче за рівень, визначений точкою беззбитковості, означає, що організація нестиме збитки.

Якщо проект передбачає реалізацію не одного, а декількох видів продукції, то точка беззбитковості визначається у грошовому виразі за формулою:

$$Q = FC / K_m, \quad (2.2)$$

$$K_m = GM / TR, \quad (2.3)$$

$$GM = TR - VC, \quad (2.4)$$

де Q – точка беззбитковості (обсяг продажів);
 FC – сума постійних видатків;
 Km – коефіцієнт валової маржі;
 GM – валова маржа;
 VC – змінні видатки на загальний обсяг виробництва;
 TR – виручка.

$$Q = (FC*TR)/(TR-VC) \quad (2.5)$$

Обсяг (точка) беззбитковості – це такий обсяг реалізації, коли доходи підприємства дорівнюють його витратам, а підприємство не має ні прибутку, ні збитків.

Запас фінансової міцності – це величина, на яку фактичний обсяг реалізації перевищує точку беззбитковості. Він відображає величину можливого зниження обсягу виробництва і реалізації без ризику покрити витрати.

Таблиця 2.1

Поведінка витрат

Поведінка витрат	Постійні витрати		Змінні витрати	
	загальні	на одиницю продукції	загальні	на одиницю продукції
Обсяг виробництва зростає	не змінюються	зменшуються	зростають	не змінюються
Обсяг виробництва зменшується	не змінюються	зростають	зменшуються	не змінюються

4 Управління прибутком від різних видів діяльності

Звичайна діяльність – будь-яка діяльність підприємства, а також операції, які її забезпечують або виникають внаслідок здійснення такої діяльності.

Надзвичайна діяльність – операції або події, які не бувають часто або регулярно.

Операційна діяльність – це основна діяльність підприємства, а також інші види діяльності, що не є інвестиційною або фінансовою.

Інша операційна діяльність – включає реалізацію іноземної валюти, інших оборотних активів, операційну оренду активів, отримання доходів або понесених втрат від операційної курсової різниці, створення резервів сумнівних боргів, отримання грантів і субсидій, уцінку запасів й ін.

Інвестиційна діяльність – це придбання і реалізація тих необоротних активів і фінансових інвестицій, які не є складовою частиною еквівалентів грошових коштів.

Фінансова діяльність – діяльність, яка призводить до змін розміру і складу власного і позикового капіталу підприємства.

Управління всіма видами прибутку полягає в управлінні витратами від відповідних видів діяльності з одночасним забезпеченням диверсифікації і відповідного нарощування доходів.

Для управління доходом необхідно вживати ряд заходів, зокрема:

– реклама;

- обмірковані ціни;
- надання знижок;
- постійний перегляд цінової і асортиментної продукції й ін.

Одночасно доцільно мінімізувати операційні витрати у таких напрямках:

- собівартість реалізованої продукції;
- адміністративні витрати;
- витрати на збут;
- інші операційні витрати.

5. Політика максимізації прибутку підприємства. Операційний важіль

Операційний важіль або виробничий леверидж (leverage - важіль) - інструмент управління операційним прибутком, заснований на вивченні співвідношення постійних і змінних витрат.

Чим нижче питома вага постійних витрат у загальній сумі витрат підприємства, тим у більшому ступені змінюється величина прибутку стосовно темпів зміни валової виручки (обсягу продажів за встановленими цінами).

Коефіцієнт операційного левериджу розраховується за формулою:

$$ОЛ = \text{Постійні витрати} / \text{змінні витрати} \quad (2.6)$$

Чим вище значення коефіцієнта операційного левериджу, тим більшою мірою воно здатне прискорювати темпи приросту операційного прибутку стосовно темпів приросту обсягу реалізації продукції. При однакових темпах приросту обсягу продажу продукції підприємство, що має більший коефіцієнт операційного левериджу, за інших рівних умов завжди буде в більшій мірі прирощувати суму свого операційного прибутку в порівнянні з підприємством з меншим значенням цього коефіцієнта. Конкретне співвідношення приросту суми операційного прибутку та суми обсягу реалізації, що досягається при визначеному коефіцієнті операційного левериджу, характеризується показником «ефект операційного левериджу». Принципова формула розрахунку цього показника має вигляд:

Ефект операційного левериджу, що досягається при конкретному значенні його коефіцієнта на підприємстві = Темп приросту валового операційного прибутку,% / Темп приросту обсягу реалізації продукції,%.

Прибуток підприємства, у якого рівень виробничого левериджу вище, більш чутливий до зміни валових грошових надходжень. При різкому падінні продажу таке підприємство може дуже швидко опуститися нижче рівня беззбитковості. Таким чином, підприємство з високим рівнем виробничого левериджу є більш ризикованим.

Практичне заняття № 2

Тема 2. Методологічні засади формування систем забезпечення фінансового менеджменту підприємств

Основні поняття: фінансовий звіт, прибуток, баланс, звіт про фінансовий результат, звіт про рух грошових коштів, активи, пасиви, кредиторська заборгованість, дебіторська заборгованість.

План

1. Організаційне забезпечення фінансового менеджменту.
2. Управлінський облік та інформаційне забезпечення фінансового менеджменту.
3. Консолідація фінансових звітів і формування внутрішньо корпоративних стандартів компанії

Актив – частина бухгалтерського балансу, яка відображає на певну дату всі наявні матеріальні цінності, грошові кошти і боргові вимоги підприємства.

Активи – матеріальні ресурси, які використовуються у виробництві з метою одержання прибутку.

Баланс – зведення показників, які характеризують активи, пасиви та капітал підприємства.

Балансовий звіт – один з основних фінансових документів, що визначає прогноз складу його активів і пасивів на майбутній період.

Виручка від реалізації продукції – грошові кошти, які надійшли на поточний рахунок підприємства за відвантаженою покупцю продукцію.

Дебіторська заборгованість – рахунки, за якими належить сплатити грошові кошти за поставки продукції в кредит.

Кредиторська заборгованість – грошові кошти підприємства, які належить сплатити відповідній юридичній особі (постачальнику) або фізичній особі.

Нерозподілений прибуток – прибуток, одержаний за певний період і спрямований не на споживання шляхом розподілу між учасниками виробництва, а на капіталізацію, тобто для реінвестування у виробництво і є одним з видів резерву власних коштів, за рахунок яких забезпечується виробничий розвиток підприємства в майбутньому періоді.

Податок на додану вартість – непрямий податок, що включається в ціни реалізації товарів і встановлюється у відсотках до оподатковування обороту, який визнач згідно з чинним законодавством і має певні особливості залежно від виду та сфери діяльності.

Прибуток – частина доходу, яка залишається після відшкодування поточних витрат, відсотків за кредит, обов'язкових платежів, які включаються в собівартість продукції.

Тестові завдання

1. Баланс – це звіт:

- а) про доходи, витрати і фінансові результати діяльності підприємства;
- б) що відображає зміни у складі власного капіталу підприємства протягом звітного періоду;
- в) про фінансовий стан підприємства, який відображає на певну дату його активи, зобов'язання і власний капітал;
- г) що відображає надходження і видаток грошових коштів у результаті діяльності підприємства в звітному періоді;
- д) про перевищення витрат над сумою доходу, для отримання якого були здійснені ці витрати.

2. Звіт про фінансові результати – це звіт:

- а) про доходи, витрати і фінансові результати діяльності підприємства;
- б) що відображає зміни у складі власного капіталу підприємства протягом звітного періоду;
- в) про фінансовий стан підприємства, який відображає на певну дату його активи, зобов'язання і власний капітал;
- г) що відображає надходження і видаток грошових коштів у результаті діяльності підприємства в звітному періоді;
- д) про перевищення витрат над сумою доходу, для отримання якого були здійснені ці витрати.

3. Звіт про рух грошових коштів – це звіт:

- а) про доходи, витрати і фінансові результати діяльності підприємства;
- б) що відображає зміни у складі власного капіталу підприємства протягом звітного періоду;
- в) про фінансовий стан підприємства, який відображає на певну дату його активи, зобов'язання і власний капітал;
- г) що відображає надходження і видаток грошових коштів у результаті діяльності підприємства в звітному періоді;
- д) про перевищення витрат над сумою доходу, для отримання якого були здійснені ці витрати.

4. Звіт про власний капітал – це звіт:

- а) про доходи, витрати і фінансові результати діяльності підприємства;
- б) що відображає зміни у складі власного капіталу підприємства протягом звітного періоду;
- в) про фінансовий стан підприємства, який відображає на певну дату його активи, зобов'язання і власний капітал;
- г) що відображає надходження і видаток грошових коштів у результаті діяльності підприємства в звітному періоді;
- д) про перевищення витрат над сумою доходу, для отримання якого були здійснені ці витрати.

5. Метою надання підприємством звітності зовнішнім користувачам в ринкових умовах є:

- а) аналіз користувачами прибутковості підприємства;
- б) одержання додаткових фінансових ресурсів;
- в) оцінка конкурентоспроможності підприємства;

- г) всі відповіді вірні;
д) вірних відповідей немає.
6. Джерелами інформації, які переважно використовують внутрішні користувачі фінансової інформації, є:
- а) обов'язкова фінансова (бухгалтерська) звітність;
 - б) статистична звітність;
 - в) управлінська звітність;
 - г) податкова звітність;
 - д) висновки зовнішніх аудиторів.
7. Інформація про розподіл чистого прибутку міститься у:
- а) примітках до річної фінансової звітності;
 - б) балансі;
 - в) звіті про фінансові результати;
 - г) звіті про рух грошових коштів;
 - д) звіті про власний капітал.
8. Актив балансу відображає:
- а) зміну в складі власного капіталу підприємства;
 - б) напрям використання капіталу підприємства;
 - в) усі джерела утворення майна підприємства;
 - г) джерела формування основних засобів підприємства;
 - д) немає правильної відповіді.
9. Згідно зі звітом про фінансові результати управлінські витрати загальногосподарського характеру належать до складу:
- а) собівартості реалізованої продукції;
 - б) адміністративних витрат;
 - в) інших операційних витрат;
10. Яка зі статей звіту про рух грошових коштів є відтоком при визначенні руху коштів у результаті операційної діяльності:
- а) амортизація необоротних активів;
 - б) збільшення забезпечень наступних витрат і платежів;
 - в) збільшення витрат майбутніх періодів;
 - г) збільшення кредиторської заборгованості;
 - д) немає правильної відповіді?
11. Яка зі статей звіту про рух грошових коштів не враховується при визначенні руху коштів у результаті інвестиційної діяльності:
- а) отримані відсотки;
 - б) отримані дивіденди;
 - в) надходження власного капіталу;
 - г) придбання необоротних активів;
 - д) немає правильної відповіді?
12. На початок звітного періоду активи підприємства становили 1 000 тис. грн., у тому числі оборотні активи – 450 тис. грн. Якою була частка власного капіталу підприємства у формуванні необоротних активів, якщо довгострокові зобов'язання становили 200 тис. грн.:

- а) 36 %;
- б) 55 %;
- в) 64 %;
- г) 45 %;

д) інша відповідь?

13. Назвіть можливий напрям використання чистого прибутку:

- а) податок на прибуток;
- б) поповнення резервного капіталу;
- в) податок на додану вартість;
- г) оплата відсотків за банківськими кредитами;
- д) усі відповіді правильні.

14. До позитивних статей балансу належать:

- а) поточні фінансові інвестиції;
- б) власний капітал;
- в) дебіторська заборгованість;
- г) незавершене виробництво;
- д) кредиторська заборгованість.

15. Ознаками «хворого» балансу є:

- а) перевищення темпів приросту всіх активів над темпами приросту необоротних активів;
- б) дебіторська заборгованість на рівні розмірів кредиторської, приблизно однакові темпи приросту дебіторської і кредиторської заборгованості;
- в) відсутність змін в окремих статтях балансу;
- г) збільшення темпів зростання зобов'язань проти темпів зростання власного капіталу;
- д) наявність власного оборотного капіталу або робочого капіталу.

Приклад розв'язання типових задач

У 2012 р. чистий прибуток компанії склав 1,6 млн. дол.

Коефіцієнт дивідендних виплат компанії - 50%.

Використовуючи наведені дані, обчисліть відсутні числа в балансі на кінець 2012 р.

Баланс компанії (на кінець 2011 та 2012 р.) табл. 2.2:

Таблиця 2.2

Баланс компанії, 2011-2012 рр.

Статті балансу	Сума, тис. дол.	
	2011р.	2012р.
Актив		
Грошові засоби	2 500	
Ринкові цінні папери	150	230
Рахунки до одержання	400	190
Товарно-матеріальні запаси	800	700
Основні засоби, нетто	22 000	21 500
Всього	25 850	

Пасив		
Рахунки до оплати	600	440
Векселя до оплати	300	640
Зобов'язання по заробітній платі	200	210
Довгострокові зобов'язання	12 000	10 000
Акціонерний капітал	11 000	11 000
Нерозподілений прибуток	1 750	
Всього	25 850	

Порівняйте ліквідність підприємства за аналізовані роки. Чи покращила компанія свою ліквідність з точки зору коефіцієнта поточної ліквідності.

Розв'язання:

- 1) Нерозподілений прибуток компанії з урахуванням коефіцієнта дивідендних виплат (50%) за 2012 р. = $1600 - 1600 \cdot 0,50 = 800$ тис. дол., а на кінець 2012 р. = $1750 + 800 = 2550$ тис. дол.
- 2) Всього зобов'язань і власного капіталу:
 $440 + 640 + 210 + 10\,000 + 11\,000 + 2550 = 24\,840$ тис. дол.
- 3) Сума пасивів дорівнює сумі активів. Тоді сума активів дорівнює 24 840 тис. дол.
- 4) Грошові засоби: $24\,840 - (230 + 190 + 700 + 21\,500) = 2220$ тис. дол.
- 5) Коефіцієнт поточної ліквідності:

$$2011 \text{ р. } \frac{\text{Поточні}_\text{активи}}{\text{Поточні}_\text{зобов'язання}} = \frac{2500 + 150 + 400 + 800}{600 + 300 + 200} = 3,5$$

$$2012 \text{ р. } = \frac{2220 + 230 + 190 + 700}{440 + 640 + 210} = 2,59$$

Висновок. Компанія погіршила свою ліквідність. Проте значення коефіцієнта поточної ліквідності залишилося вище нормативного рівня, який дорівнює 2.

Задачі для самоконтролю

Завдання 2.1

Наведіть приклади протиріч між різними нормативними документами або окремими статтями одного документу. Яким чином долаюся подібні протиріччя?

Завдання 2.2

Порушення яких вимог до складання фінансової звітності є у кожному випадку:

- а) бухгалтер з обліку розрахунків з працівниками одержав інформацію про відвантаження продукції і не надав їй належної уваги;
- б) фінансові звіти підприємства за поточний і минулий рік неможливо порівняти;
- в) підприємство не повністю сплатило податок на прибуток, оскільки бухгалтер цього припустив помилку щодо розрахунку бази оподаткування;
- г) звітність не повинна мати завищену оцінку активів і занижену оцінку зобов'язань;

д) звітна інформація не повинна містити дані, які можуть нанести збиток конкурентним позиціям підприємства.

Завдання 2.3

Чи можна стверджувати, що збільшення валюти балансу є безумовно позитивною тенденцією і свідчить про успішну фінансову діяльність підприємства? Наведіть приклади для обґрунтування своєї позиції.

Завдання 2.4

Бухгалтерська інформація є найбільш об'єктивною і достовірною. Чи так це? В чому Ви вбачаєте її об'єктивність і достовірність? Наведіть приклади, які показують, що достовірність звітних даних не потрібно сприймати буквально.

Завдання 2.5

Як Ви розумієте вираз “Фінансова звітність – це ланка між підприємством і зовнішнім середовищем”? Чи згодні Ви з цим твердженням?

Завдання 2.6

Розробіть Положення про фінансовий відділ на прикладі обраного Вами підприємства.

Завдання 2.7

За яким принципом краще побудувати систему організаційного забезпечення для: а) великого промислового підприємства; б) торговельного підприємства, яке працює у кількох регіонах; в) багато філіального комерційного банку; г) страхової компанії без філіалів; д) малого підприємства сфери послуг.

Питання для самоперевірки

1. Яка інформаційна база необхідна для аналізу використання нерозподіленого прибутку підприємства?
2. Охарактеризуйте структуру звіту про фінансові результати.
3. Як пов'язані між собою баланс, звіт про фінансові результати та звіт про рух грошових коштів?
4. У чому полягає принцип побудови агрегованого балансу підприємства?
5. Що являє собою порівняльний аналітичний баланс?
6. Про що свідчить зростання валюти балансу підприємства?
7. Які статті можна віднести до «хворих» статей звітності?
8. За якими ознаками можна зробити висновок про існування певних фінансових проблем у підприємства в процесі «читання» балансу?
9. Чим викликана необхідність проведення горизонтального аналізу балансу та які його аналітичні можливості?
10. Чим викликана необхідність проведення вертикального аналізу балансу та які його аналітичні можливості?

Рекомендована література: основна [1, 3, 6]: додаткова [1, 3, 8].

Тема 3 Фінансова стратегія підприємства

1. Фінансова стратегія підприємств
2. Процес формування фінансової стратегії підприємства
3. Фінансова політика підприємства

1. Фінансова стратегія підприємств

Перспективне фінансове планування визначає найважливіші показники, пропозиції та темпи розширеного відтворення, є основною формою реалізації головних цілей підприємства. Перспективне планування включає розробку фінансової стратегії підприємства та прогнозування його фінансової діяльності.

Фінансова стратегія представляє собою визначення довгострокової мети фінансової діяльності підприємства, вибір найбільш ефективних способів і шляхів їх досягнення.

Завданнями фінансової стратегії є:

- визначення способів проведення успішної фінансової стратегії та використання фінансових можливостей;
- визначення перспективних фінансових взаємовідносин із суб'єктами господарювання, бюджетом, банками та іншими фінансовими інститутами;
- фінансове забезпечення операційної та інвестиційної діяльності на перспективу;
- вивчення економічних та фінансових можливостей імовірних конкурентів, розробка та здійснення заходів щодо забезпечення фінансової стійкості;
- розробка способів виходу із кризового стану та методів управління за умов кризового стану підприємств.

Розробка фінансової стратегії – це галузь фінансового планування. Як складова частина загальної стратегії економічного розвитку, вона має узгоджуватися з цілями та напрямками останньої. У свою чергу, фінансова стратегія справляє суттєвий вплив на загальну економічну стратегію підприємства. Зміна ситуації на макрорівні та на фінансовому ринку спричиняє коригування як фінансової, так і загальної стратегії розвитку підприємства.

Теорія фінансової стратегії, досліджуючи об'єктивні економічні закономірності ринкових відносин, розробляє форми та способи виживання й розвитку за нових умов. Фінансова стратегія включає методи та практику формування фінансових ресурсів, їх планування та забезпечення фінансової стійкості підприємства за ринкових умов господарювання. Фінансова стратегія охоплює всі форми фінансової діяльності підприємства: оптимізацію основних та оборотних засобів, формування та розподіл прибутку, грошові розрахунки, інвестиційну політику.

Всебічно враховуючи фінансові можливості підприємств, об'єктивно оцінюючи характер внутрішніх та зовнішніх факторів, фінансова стратегія забезпечує відповідність фінансово-економічних можливостей підприємства умовам, які склалися на ринку товарів та фінансовому ринку. Фінансова стратегія передбачає визначення довгострокових цілей фінансової діяльності та

вибір найефективніших способів їх досягнення. Цілі фінансової стратегії мають підпорядковуватися загальній стратегії економічного розвитку та спрямовуватися на максимізацію прибутку та ринкової вартості підприємства. За розробки фінансової стратегії слід урахувувати динаміку макроекономічних процесів, тенденції розвитку вітчизняних фінансових ринків, можливості диверсифікації діяльності підприємства.

2. Процес формування фінансової стратегії підприємства

Процес формування фінансової стратегії підприємства включає наступні основні етапи:

- визначення періоду реалізації стратегії;
- аналіз факторів зовнішнього фінансового середовища підприємства;
- формування стратегічної мети фінансової діяльності;
- розроблення фінансової політики підприємства;
- розроблення системи заходів по забезпеченню реалізації фінансової стратегії;
- оцінка розробленої фінансової стратегії.

Важливим моментом при розробленні фінансової стратегії підприємства є визначення періоду її реалізації. Тривалість цього періоду залежить в першу чергу від тривалості періоду формування загальної стратегії розвитку підприємства. Крім того, на нього діють такі фактори: динаміка макроекономічних процесів, зміни, що відбуваються на фінансовому ринку, галузева приналежність і специфіка виробничої діяльності підприємства.

В процесі формування фінансової стратегії велика увага приділяється аналізу факторів зовнішнього середовища, вивченню економіко-правових умов фінансової діяльності підприємства та врахуванню факторів ризику.

Формування стратегічної мети фінансової діяльності підприємства є наступним етапом стратегічного планування, головним завданням якого є максимізація ринкової вартості підприємства. Система стратегічних цілей підприємства повинна формуватися чітко і коротко, відображаючи кожну з цілей в конкретних показниках – нормативах. До таких нормативів відносяться:

- середньорічний темп зростання власних фінансових ресурсів, що формуються із внутрішніх джерел;
- мінімальна частка власного капіталу;
- коефіцієнт рентабельності власного капіталу підприємства;
- співвідношення оборотних і необоротних активів підприємства тощо.

На базі фінансової стратегії визначається фінансова політика підприємства за основними напрямками фінансової діяльності: податкова, цінова, амортизаційна, дивідендна.

4. Фінансова політика підприємства

Фінансова політика підприємства – це сукупність методів фінансового менеджменту, яка здійснюється в короткостроковому періоді і враховує фактори, які діють у цей час.

Підприємство формує фінансову політику під впливом трьох груп факторів:

I група – фактори мікроекономічного характеру;

II група – фактори макроекономічного характеру;

III група – специфічні фінансові фактори.

До першої групи відносяться: споживчий попит на продукцію (товари, послуги), які реалізовує підприємство та товарна пропозиція; рівень цін на товари; конкурентне середовище підприємства; ринкова частка підприємства та його конкурентоспроможність.

До другої групи відносяться: податкова політика; оплата праці; регулювання доходів та цін; кредитно-грошова політика; кон'юнктура ринків ресурсів та капіталів.

До третьої групи відносяться: фактори часу, інфляція, ризики. Врахування факторів ризику має важливе значення для формування фінансової стратегії. Фінансова стратегія розробляється з урахуванням ризику неплатежів, інфляційних коливань, фінансової кризи та інших непередбачуваних обставин.

В результаті розроблення системи заходів, що забезпечують реалізацію фінансової стратегії, на підприємстві формуються “центри відповідальності”, визначаються права, зобов'язання і заходи відповідальності їх керівників за результати реалізації фінансової стратегії підприємства.

Заключним етапом розроблення фінансової стратегії підприємства є оцінка її ефективності. Така оцінка може бути основана на прогнозованих розрахунках різних фінансових показників, а також на основі прогнозу динаміки нефінансових результатів реалізації розробленої стратегії, таких як зростання ділової репутації підприємства, підвищення рівня управління фінансовою діяльністю його структурних підрозділів тощо.

Ефективність фінансової стратегії досягається за:

– відповідності розробленої фінансової стратегії загальній стратегії підприємства – ступеню узгодженості цілей, напрямків і етапів реалізації цих стратегій;

– узгодженості фінансової стратегії підприємства з прогнозованими змінами у зовнішньому підприємницькому середовищі;

– реалізації розробленої підприємством фінансової стратегії щодо формування власних і залучених зовнішніх фінансових ресурсів тощо.

У процесі розробки фінансової стратегії особлива увага приділяється виробництву конкурентоспроможної продукції, повноті виявлення грошових доходів, мобілізації внутрішніх ресурсів, максимальному зниженню собівартості продукції, формуванню та розподілу прибутку, визначенню оптимальної потреби в оборотних коштах, раціональному використанню залучених коштів, ефективному використанню капіталу підприємства.

Фінансова стратегія підприємства забезпечує:

– формування та ефективне використання фінансових ресурсів;

– виявлення найефективніших напрямків інвестування та зосередження фінансових ресурсів на цих напрямках;

– відповідність фінансових дій економічному стану та матеріальним можливостям підприємства;

– визначення головної загрози з боку конкурентів, правильний вибір напрямків фінансових дій та маневрування для досягнення вирішальної переваги над конкурентами.

Вихідним етапом планування є прогнозування основних напрямків фінансової діяльності підприємства, що здійснюється в процесі перспективного планування. На цьому етапі визначаються завдання і параметри поточного фінансового планування. У свою чергу база для розроблення оперативних фінансових планів формується саме на стадії поточного фінансового планування.

Оснoву перспективного фінансового планування становить прогнозування, яке є втіленням стратегії підприємства на ринку. Фінансове прогнозування полягає у вивченні можливого фінансового стану підприємства на перспективу. На відміну від планування, прогнозування передбачає розробку альтернативних фінансових показників та параметрів, використання яких відповідно до тенденцій зміни ситуації на ринку дає змогу визначити один із варіантів розвитку фінансового стану підприємства.

Основою фінансового прогнозування є узагальнення та аналіз наявної інформації з наступним моделюванням і врахуванням факторів можливих варіантів розвитку ситуації та фінансових показників. Методи та способи прогнозування мають бути достатньо динамічними для того, щоб своєчасно врахувати ці зміни.

Результатом перспективного фінансового планування є розробка трьох основних документів:

- прогноз звіту про фінансові результати (про прибутки та збитки);
- прогноз руху грошових коштів (баланс грошових потоків);
- прогноз балансу активів та пасивів підприємства.

Прогнозний звіт про фінансові результати показує обсяг прибутку, який буде одержано в наступному періоді.

Прогноз руху грошових коштів відображає рух грошових потоків за операційною, інвестиційною фінансовою діяльністю. Він дає можливість визначити джерела капіталу й оцінити його використання в наступному періоді.

Успіх фінансової стратегії підприємства гарантується, коли фінансові стратегічні цілі відповідають реальним економічним та фінансовим можливостям підприємства, коли чітко централізовано фінансове керівництво, а методи його є гнучкими та адекватними змінам фінансово-економічної ситуації.

Практичне заняття № 3. Фінансова стратегія підприємства

Основні поняття: фінансова стратегія, фінансова тактика, фінансова політика.

План

1. Формування стратегії фінансового менеджменту.

2. Стратегічні цілі та завдання фінансового менеджменту.
3. Розробка стратегії за періодами її реалізації.
4. Оцінка ефективності розробленої стратегії.

Фінансова стратегія – це генеральний план дій щодо забезпечення малого підприємства грошовими коштами.

Фінансовий план – відбиває в грошовій формі усю виробничо-господарську діяльність підприємства.

Фінансовий фактор – це найважливіший критичний фактор будь-якого бізнесу як у його тактичному, так і в стратегічному аспекті.

Фінансовий вимірник – єдиний вимірник усіх ключових характеристик будь-якого бізнесу; фінансовий аспект притаманний кожній спеціалізованій стратегії.

Розробка фінансової стратегії – це галузь фінансового планування, як складова частина загальної стратегії економічного розвитку, вона має узгоджуватися з цілями та напрямками останньої.

Тестові завдання

1. Упорядкована сукупність взаємопов'язаних елементів системи, що визначає поділ праці і службових обов'язків між фінансовими підрозділами і працівниками апарату управління з підготовки, прийняття і реалізації управлінських рішень, – це:

- а) фінансовий менеджмент підприємства;
- б) фінансова стратегія підприємства;
- в) фінансова політика підприємства;
- г) структура фінансового управління.

2. Застосування в бухгалтерському обліку методів оцінювання, які повинні запобігати заниженню оцінки зобов'язань та витрат і завищенню оцінки активів і доходів підприємства, передбачають такі принципи складання фінансової звітності:

- а) послідовність;
- б) безперервність;
- в) автономність;
- г) обачність;
- д) періодичність.

3. До системи показників, що формуються із зовнішніх джерел інформаційного забезпечення фінансового менеджменту, належать:

- а) граничний рівень цін;
- б) обсяг валового прибутку;
- в) ліміт залишку готівки в касі;
- г) рівень дивідендних виплат;
- д) рівень постійних витрат у складі ціни.

4. Грошовий потік – це:

- а) фінансові результати роботи підприємства (різниця між доходами і витратами) протягом визначеного періоду часу;
- б) різниця між кількістю отриманих і витрачених грошей, фактичні чисті готівкові кошти, які надходять на підприємство чи витрачаються ним протягом визначеного періоду;
- в) рух фінансових активів підприємства, який відображається у його балансі за визначений період;
- г) усі готівкові виплати, надходження підприємства, які здійснюються ним з дебіторами, кредиторами протягом визначеного періоду;
- д) рух грошових фондів підприємства.

5. Якщо у платіжному календарі вихідні грошові потоки перевищують вхідні з урахуванням залишку коштів на початок періоду, такий грошовий потік підприємства є:

- а) валовий;
- б) поточний;
- в) дефіцитний;
- г) дискретний;
- д) ануїтетний.

6. Показники роботи підприємства характеризуються такими даними, грн.: виручка від реалізації – 1 720, витрати – 945, амортизація – 85, виплати процентів – 74, прибуток до оподаткування – 616, податки – 207. Операційний грошовий потік дорівнює:

- а) 409 грн.;
- б) 483 грн.;
- в) 494 грн.;
- г) 568 грн.;
- д) 775 грн.

7. Показники роботи підприємства характеризуються такими даними, грн.: виручка від реалізації – 1 720, в тому числі основних засобів – 117; отримані відсотки від інвестицій у боргові цінні папери – 18; приріст фінансових інвестицій – 280, в тому числі довгострокових – 30; приріст необоротних активів – 755, в тому числі нематеріальних – 5; витрати – 1 662, в тому числі: на капітальне будівництво – 710, амортизацію – 120, виплати процентів – 10; податки – 200. Інвестиційний грошовий потік дорівнює:

- а) 1 121 грн.;
- б) 1 111 грн.;
- в) – 743 грн.;
- г) – 625 грн.;
- д) – 610 грн.

8. Виділити з наведеного переліку господарських операцій ті, що пов'язані з рухом грошових коштів від операційної діяльності:

- а) видача грошових коштів на відрядження;
- б) нарахування амортизації основних засобів;
- в) сплачені дивіденди акціонерам;

- г) сплата штрафу за порушення терміну поставки;
- д) переказ грошових коштів материнській компанії холдингу;
- е) переоцінка залишку коштів в іноземній валюті станом на кінець звітного періоду.

9. Виділити з наведеного переліку господарських операцій ті, що пов'язані з рухом грошових коштів від інвестиційної діяльності:

- а) сплачені дивіденди акціонерам;
- б) оплата рахунку постачальників за матеріали, що надійшли в попередньому місяці;
- в) погашення довгострокової позики банку, взятої для фінансування проекту реальних інвестицій;
- г) сплата орендної плати;
- д) переоцінка залишку коштів в іноземній валюті станом на кінець звітного періоду;
- е) переказ цільового фінансування філіалу компанії.

10. Виділити з наведеного переліку господарських операцій ті, що пов'язані з рухом грошових коштів від фінансової діяльності:

- а) надходження авансу від замовників;
- б) сплачені дивіденди акціонерам;
- в) переказ грошових коштів материнській компанії холдингу;
- г) отримання коштів касою з банку для виплати заробітної плати;
- д) надходження орендної плати;
- е) видача грошових коштів на відрядження.

11. Як зміняться платежі постачальникам у разі зростання виданих авансів і збільшення запасів на складі:

- а) зростуть;
- б) зменшаться;
- в) вказані фактори не впливають на обсяги платежів;
- г) зростуть, якщо приріст запасів на складі перевищуватиме зростання виданих авансів;
- д) зростуть, якщо приріст запасів на складі не перевищуватиме зростання виданих авансів;
- е) зменшаться, якщо збільшення запасів на складі відбулося за рахунок приросту готової продукції.

12. Як впливає амортизація основних засобів і нематеріальних активів у складі собівартості продукції на обсяг чистого грошового потоку від операційної діяльності:

- а) збільшує;
- б) зменшує;
- в) вказані фактори не впливають на обсяги чистого грошового потоку від операційної діяльності;
- г) збільшує, якщо це амортизація у складі собівартості реалізованої продукції;
- д) збільшує, якщо це амортизація у складі собівартості виробленої продукції.

Приклад для розв'язання типових задач

Вартість власного капіталу фірми становить 16%; її вартість боргу до сплати податку – 13%, середня ставка податку – 25%. Ціна продажу акцій дорівнює їх балансовій вартості.

Використовуючи наступний баланс, обчисліть середньозважену вартість капіталу.

Таблиця 3.1

Баланс підприємства

Актив		Пасив	
Гроші готівкою	120	Довгостроковий борг	1152
Отримані рахунки	240	Власний капітал	1728
Інвентар	360	Всього	2880
Обладнання	2160		
Всього	2880		

Розв'язання

Середньозважена вартість капіталу (WACC) обчислюється за наступною формулою:

$$WACC = k_1 * d_1 * (1 - T) + k_2 * d_2, \quad (3.1)$$

де k_1, k_2 - вартість відповідно позикового і власного капіталу;

d_1, d_2 - частка відповідно позикового і власного капіталу в загальній його сумі;

T - ставка податку на прибуток (0,25).

Підставляючи відомі дані у вищенаведену формулу, одержимо:

$$WACC = 13\% * \frac{1152 \text{ тис. грн.}}{2880 \text{ тис. грн.}} * (1 - 0,25) + 16\% * \frac{1728 \text{ тис. грн.}}{2880 \text{ тис. грн.}} = 14,84\%.$$

Задачі для самоперевірки

Задача 3.1

Визначити вартість позикового капіталу, якщо підприємство сформувало позиковий капітал за рахунок емісії облігацій. Номінал облігації – 1000 грн., обсяг емісії - 10 000 000 грн, купонний процент сплачується раз на рік і становить 14 % від номіналу, строк обігу облігацій – 5 років. Облігації розміщено на ринку за ціною 990 грн. Витрати на емісію – 120 000 грн.

Задача 3.2

Виходячи з нижченаведеної інформації, обчисліть розмір прибутку, традиційного грошового потоку, операційного грошового потоку, чистого потоку:

№ п/п	Показники	Сума, грн.
1.	Надходження від продажу товарів у поточному періоді	100000
2.	Надходження для погашення дебіторської заборгованості	200

3.	Залучені короткострокові кредити в початковому періоді	2500
4.	Оплата товарів	57000
5.	Видатки в погашення кредиторської заборгованості	1500
6.	Витрати на оплату праці	1000
7.	Амортизаційні відрахування	95
8.	Сплата відсотків за короткостроковий кредит	890
9.	Податкові платежі: в т.ч. податок на прибуток	7343 3000
10.	Транспортні витрати, орендні платежі	6577
11.	Видатки з чистого прибутку (весь прибуток розподіляється): - на поповнення оборотних коштів - заохочення персоналу - виплати дивідендів - на купівлю цінних паперів інших підприємств	 5000 1000 1500 1500

Питання для самоперевірки

1. Чим забезпечується ефективність фінансового механізму?
2. На чому ґрунтується управління фінансовим механізмом?
3. У чому полягає організаційно-правове забезпечення реалізації фінансової політики?
4. Що являє собою фінансове право та як воно формується?
5. У чому сутність і завдання фінансового планування?
6. Яким чином організується здійснення фінансової політики?
7. Що таке фінансовий контроль і яка його роль?
8. Які існують види фінансового контролю?

Рекомендована література: основна [1, 3, 6]: додаткова [1, 3, 8].

Тема 4. Управління оборотними активами

- 1 Особливості оборотних активів.
- 2 Політика управління оборотними активами.
- 3 Управління запасами.
- 4 Управління дебіторською заборгованістю.
- 5 Управління грошовими активами.

1. Особливості оборотних активів

Активи – ресурси, контрольовані підприємством в результаті минулих подій, використання яких, як очікується, призведе до отримання економічних вигод у майбутньому. Економісти пропонують таке визначення: активи – економічні ресурси підприємства у формі сукупних майнових цінностей, що використовуються у господарській діяльності з метою отримання прибутку.

Згідно П(С)БО 2 “Баланс” оборотні активи – грошові кошти та їх еквіваленти, що не обмежені у використанні, а також інші активи, призначені для реалізації чи споживання протягом операційного циклу чи протягом дванадцяти місяців з дати балансу.

До складу оборотних активів входять:

1. Запаси.
2. Дебіторська заборгованість.
3. Грошові кошти та їх еквіваленти.
4. Інші оборотні активи.

Особливості оборотних активів:

- можливість швидкої трансформації;
- вплив інфляції;
- можливість швидкої диверсифікації;
- додаткові операційні витрати по їх зберіганню;
- високий рівень ліквідності;
- ризик втрат через несумлінність партнерів чи персоналу;
- реалізація управлінських рішень здійснюється у короткому періоді часу;
- втрати і порчі в межах норм природного збитку.

2. Політика управління оборотними активами

Етапи управління оборотними активами:

- Аналіз оборотних активів за попередні періоди.
- Визначення принципів формування оборотних активів.
- Оптимізація обсягу оборотних активів та їх структури.
- Оптимізація співвідношення постійної і змінної частин оборотних активів з урахуванням “сезонної хвилі”.
- Забезпечення необхідної ліквідності оборотних активів.
- Забезпечення рентабельності оборотних активів для формування ефективного портфелю короткотермінових фінансових вкладів.
- Забезпечення мінімізації втрат оборотних активів у процесі їх використання, зокрема у розрізі.
- Формування оптимальної структури джерел фінансування оборотних активів.

3. Управління запасами

Для цілей бухгалтерського обліку запаси включають:

- сировину, основні й допоміжні матеріали, комплектуючі вироби та інші матеріальні цінності, що призначені для виробництва продукції, виконання робіт, надання послуг, обслуговування виробництва й адміністративних потреб;
- незавершене виробництво у вигляді не закінчених обробкою і складанням деталей, вузлів, виробів та незакінчених технологічних процесів. Незавершене виробництво на підприємствах, що виконують роботи та надають послуги, складається з витрат на виконання незакінчених робіт (послуг), щодо яких підприємством ще не визнано доходу;
- готову продукцію, що виготовлена на підприємстві, призначена для продажу і відповідає технічним та якісним характеристикам, передбаченим договором або іншим нормативно-правовим актом;

– товари у вигляді матеріальних цінностей, що придбані (отримані) та утримуються підприємством з метою подальшого продажу;

– малоцінні та швидкозношувані предмети, що використовуються протягом не більше одного року або нормального операційного циклу, якщо він більше одного року;

– молодняк тварин і тварини на відгодівлі, продукцію сільського і лісового господарства.

– До складу первісної вартості запасів відносяться:

– суми, що сплачуються згідно з договором постачальнику (продавцю) за вирахуванням непрямих податків;

– суми ввізного мита;

– суми непрямих податків, у зв'язку з придбанням запасів, які не відшкодовуються підприємству;

– транспортно-заготівельні витрати, тобто затрати на заготівлю запасів; оплата тарифів за вантажно-розвантажувальні роботи; транспортних запасів всіма видами транспорту до місця їх використання, включаючи витрати зі страхування ризиків, транспортування запасів;

– інші витрати, що пов'язані з придбанням запасів і доведенням їх до стану, в якому вони придатні для використання у запланованих цілях.

Етапи управління запасами включають в себе:

1. Аналіз запасів ТМЦ (товарно-матеріальні цінності) у попередньому періоді.

2. Оптимізація розміру основних груп поточних запасів.

3. Система контролю за рухом запасів на підприємстві.

4. Реальне відображення у фінансовому обліку вартості запасів в умовах інфляції.

4. Управління дебіторською заборгованістю

Дебіторська заборгованість, як і товарно-матеріальні запаси, є активом, що не приносить прибутку. Однак наявність певного обсягу дебіторської заборгованості є необхідним результатом господарської діяльності підприємства, а оптимізація її обсягу – одним із найважливіших завдань, які повинен вирішувати фінансовий менеджер у процесі управління оборотним капіталом.

Дебіторська заборгованість – сума заборгованості дебіторів підприємству на певну дату.

Довгострокова дебіторська заборгованість – сума дебіторської заборгованості, яка не виникає в ході нормального операційного циклу та буде погашена після дванадцяти місяців з дати балансу.

Поточна дебіторська заборгованість - сума дебіторської заборгованості, яка виникає в ході нормального операційного циклу або буде погашена протягом дванадцяти місяців з дати балансу.

Існують такі види дебіторської заборгованості:

– довгострокова дебіторська заборгованість;

- дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги;
- дебіторська заборгованість за розрахунками: з бюджетом, за виданими авансами, з нарахованих доходів, із внутрішніх розрахунків;
- інша поточна дебіторська заборгованість.

Основні завдання управління дебіторською заборгованістю

- Сприяння зростанню обсягу продаж шляхом надання комерційного кредиту і тим самим зростанню прибутку;
- Підвищення конкурентоздатності за допомогою відстрочки платежів;
- Визначення рівня ризику неплатоспроможності покупця;
- Розрахунок планового розміру резерву сумнівних боргів;
- Надання рекомендацій по роботі з фактично або потенційно неплатоспроможними покупцями;

Розрізняють наступні етапи управління дебіторською заборгованістю:

- Аналіз дебіторської заборгованості за попередні періоди;
- Формування кредитної політики до покупців;
- Формування процедури інкасації дебіторської заборгованості;
- Розробка заходів по використанню сучасних форм рефінансування дебіторської заборгованості.

5. Управління грошовими активами

Метою управління грошовими активами є забезпечення постійної платоспроможності підприємства. Об'єктами фінансового управління є грошові кошти (в касі, на банківських рахунках, у дорозі) та їх резерви у формі поточних фінансових інвестицій у грошові інструменти та цінні папери.

Грошові активи на підприємствах України можуть складатися з таких елементів:

- грошові активи в національній валюті;
- грошові активи в іноземній валюті;
- резервні грошові кошти у формі високоліквідних короткотермінових фінансових вкладень.

Розрізняють такі етапи управління грошовими активами:

- Аналіз грошових активів.
- Оптимізація залишку грошових активів.
- Забезпечення рентабельного використання вільного залишку грошових активів.
- Контроль за грошовими активами.

З позицій теорії інвестування грошові кошти — це окремий вид інвестицій у товарно-матеріальні цінності, а тому управління ними має здійснюватися на таких загальних засадах:

- підтримка мінімального залишку грошових коштів для безперебійного здійснення поточних розрахунків;
- врахування діапазону сезонних змін залишку грошових коштів;
- створення резерву вільних грошових коштів на випадок можливого

розширення обсягів діяльності;

– формування резерву грошових коштів для компенсації непередбачених витрат і можливих втрат у процесі фінансово-господарської діяльності;

– своєчасна трансформація вільних грошових коштів у високоліквідні фінансові інструменти та їх зворотна конвертація для поповнення залишку грошових коштів.

Основні комплекси фінансових завдань при управлінні грошовими активами та методичний інструментарій їх реалізацій в систематизованому вигляді представлені на рисунку.

Практичне заняття № 4

Тема 4. Управління активами підприємства

Основні поняття: активи, оборотні активи, необоротні активи, основні засоби, запаси, дебіторська заборгованість, чистий оборотний капітал.

План

1. Зміст і завдання управління оборотними активами.
2. Джерело формування оборотних активів підприємств та способи забезпечення їх оптимальної структури.
3. Управління виробничими запасами.
4. Управління дебіторською заборгованістю. Визначення оптимальної структури дебіторської заборгованості.
5. Управління необоротними активами підприємства. Управління основними засобами, нематеріальними активами.
6. Особливості формування активів на різних етапах розвитку підприємства.

Активи – економічні ресурси підприємства у формі сукупних матеріальних цінностей, які використовуються в господарській діяльності з метою отримання прибутку.

Грошові активи – сума грошових коштів, яка перебуває у розпорядженні підприємства на визначену дату.

Дебіторська заборгованість – сума заборгованості на користь підприємства у вигляді фінансових зобов'язань юридичних і фізичних осіб.

Короткострокові фінансові вкладення – вкладення капіталу в цінні папери строком до одного року.

Кредиторська заборгованість – поточні зобов'язання на підприємстві постачальникам, бюджету, робітникам і службовцям, інші короткострокові зобов'язання.

Обігові кошти – грошові кошти, авансовані у виробничі фонди та фонди обігу, які постійно перебувають в кругообігу з метою безперервного забезпечення процесу виробництва та реалізації продукції.

Оборотний капітал – частина продуктивного капіталу, яка переносить вартість на новостворений продукт повністю і повертається до виробника в грошовій формі в кінці кожного кругообігу капіталу.

Чистий оборотний капітал – сума оборотних активів, яка фінансується за рахунок власного і довгострокового залученого капіталу.

Тестові завдання

1. Коефіцієнт оновлення основних засобів розраховують як відношення:

- а) вартості основних засобів, що надійшли за звітний період, до первісної вартості основних засобів на кінець цього самого періоду;
- б) вартості основних засобів, що надійшли за звітний період, до первісної вартості основних засобів на початок цього самого періоду;
- в) вартості основних засобів, що надійшли за звітний період, до їх залишкової вартості на початок цього самого періоду;
- г) вартості основних засобів, що надійшли за звітний період, до середньорічної вартості активів;

2. Якщо темп приросту оборотних коштів вищий, ніж необоротних коштів, це означає:

- а) сформована мобільна структура майна підприємства;
- б) відбувається прискорення оборотності всієї сукупності коштів підприємства;
- в) зростає рентабельність діяльності підприємства;
- г) підвищується вартість реального майна підприємства;
- д) зростає сума чистих активів підприємства.

3. Індекс постійного активу показує:

- а) частку необоротних активів у загальній сумі джерел фінансування;
- б) частку основних засобів і нематеріальних активів у джерелах власних та порівняних до них коштів;
- в) частку необоротних активів у джерелах власних і порівняних до них коштів;
- г) співвідношення необоротних і оборотних активів;
- д) частку основних засобів і нематеріальних активів у загальній сумі джерел фінансування.

4. До активної частини основних засобів належать:

- а) машини та обладнання, інструменти, прилади, інвентар (меблі);
- б) силові і робочі машини та устаткування, вимірювальні й регулюючі прилади і пристрої, лабораторне устаткування, обчислювальна техніка, яка використовується в автоматизованих системах управління технологічними процесами, інші машини й устаткування, транспортні засоби;
- в) машини та обладнання, транспортні засоби, малоцінні необоротні матеріальні активи;
- г) силові і робочі машини та устаткування, вимірювальні й регулюючі прилади і пристрої, лабораторне устаткування, обчислювальна техніка, яка використовується в автоматизованих системах управління технологічними процесами, інші машини й устаткування, транспортні засоби, інструменти та інвентар, малоцінні необоротні активи;

д) будинки, споруди та передавальні пристрої, машини та обладнання, транспортні засоби, інструменти, прилади, інвентар.

5. Відомі такі дані по підприємству на кінець року: накопичений знос основних засобів – 30 тис. грн., протягом року надійшло основних фондів в обсязі 20 тис. грн., коефіцієнт надходження – 0,1. Коефіцієнт зносу становить:

- а) 10 %;
- б) 0,15;
- в) 30 %;
- г) 0,05;
- д) 50 %.

6. Відомі такі дані: залишкова вартість основних засобів на початок року становила 100 тис. грн., річний темп зростання основних фондів – 10 %, коефіцієнт зносу – 20 %, протягом року вибуло 5 тис. грн. основних фондів. Коефіцієнт вибуття становить:

- а) 0,01;
- б) 4 %;
- в) 0,05;
- г) 3,6 %;
- д) 0,06.

7. Відомі такі дані: питома вага активної частини основних фондів на початок аналізованого періоду становила 50 % і зросла на 4 %, при цьому фондівіддача активної частини скоротилася з 4,4 до 4. За рахунок зміни технологічної структури основних фондів їх фондівіддача:

- а) зросла на 0,176;
- б) скоротилася на 0,176;
- в) зросла на 16 %;
- г) скоротилася на 16 %;
- д) інша відповідь.

8. Мобільність запасів характеризується:

а) відношенням валового доходу від реалізації до середньої величини виробничих запасів за період;

б) відношенням суми виробничих запасів і незавершеного виробництва до загальної вартості готової продукції і товарів;

в) відношенням загальної тривалості аналізованого періоду до кількості обертів за вибуттям виробничих запасів за даний період;

г) часткою товарів і готової продукції в загальній вартості запасів підприємства;

д) тривалістю виробничого циклу підприємства.

9. Відомі такі дані: залишки оборотних активів за станом на кінець періоду протягом трьох років становили 100, 120 і 110 тис. грн. відповідно, при цьому кількість обертів, здійснюваних кожною грошовою одиницею, інвестованою в оборотні активи, зросла з 1,5 до 2. Які зміни відбулися з чистим доходом від реалізації:

- а) зріс на 57,5 тис. грн.;

- б) скоротився на 57,5 тис. грн.;
- в) зріс на 55 тис. грн.;
- г) скоротився на 55 тис. грн.;
- д) зріс на 50 тис. грн.?

10. В якому випадку тривалість операційного циклу буде дорівнювати строку обороту запасів:

- а) строк погашення дебіторської заборгованості перевищує строк погашення кредиторської заборгованості;
- б) підприємство не надає відстрочки платежу покупцям;
- в) підприємство використовує товарний кредит постачальників;
- г) підприємство застосовує передоплату за відвантажену продукцію;
- д) ні за яких обставин?

10. Коефіцієнт оборотності запасів дорівнює 4, тривалість операційного циклу становить 100 днів. Строк інкасації поточної дебіторської заборгованості становитиме:

- а) 90 днів;
- б) 190 днів;
- в) 10 днів;
- г) 25 днів;
- д) усі відповіді неправильні.

Приклад розв'язання типових задач

Виручка від реалізації продукції фірми в 2012 році склала 400 тис. грн. Умови продажу товарів у кредит були такі: 1/10, чисті 30. При діючій кредитній політиці 50% клієнтів оплачують покупку на 10-й день і користуються знижкою, 40% - на 30-й, а 10% затримують оплату до 40-го дня.

Частка змінних витрат фірми дорівнює 70%. Доподаткова ціна капіталу, інвестованого в дебіторську заборгованість, складає 20%. Хоча фірма щорічно витрачає 5 тис. грн. на аналіз платоспроможності потенційних клієнтів і повернення прострочених платежів, 2,5% обсягу реалізації так і залишаються неоплаченими.

Визначити:

- а. середній період погашення дебіторської заборгованості;
- б. загальні витрати, пов'язані з наданням знижок;
- в. витрати на підтримання дебіторської заборгованості;
- г. вартість безнадійних боргів.

Розв'язання

а. Середній період погашення дебіторської заборгованості:

$$\frac{50\%}{100\%} * 10 \text{ днів} + \frac{40\%}{100\%} * 30 \text{ днів} + \frac{10\%}{100\%} * 40 \text{ днів} = 21 \text{ день} .$$

б. Загальні витрати, пов'язані з наданням знижок:

$$\frac{1\%}{100\%} * 400 \text{ тис. грн.} * \frac{50\%}{100\%} = 2 \text{ тис. грн.}$$

в. Витрати на підтримання дебіторської заборгованості = Середній період погашення дебіторської заборгованості*Ододенна виручка від реалізації продукції* Частка змінних витрат*Доподаткова ціна капіталу =

= 21 день*400 тис. грн. / 360*70% / 100%*20% / 100% = 3,267 тис. грн.

З урахуванням 5 тис. грн., що фірма витрачає на управління боргами, витрати на підтримання дебіторської заборгованості складуть 8,267 тис. грн.

г. Вартість безнадійних боргів = 400 тис. грн. * 2,5% / 100% = 10 тис. грн.

Задачі для самоперевірки

Задача 4.1

Вартість операційних необоротних активів підприємства на кінець звітного періоду склала 100000 грн.

Із загальної вартості операційних необоротних активів підприємства окремі види активів на загальну суму 5000 грн. не приймали в звітному періоді безпосередньої участі в виробничому процесі.

В періоді, що планується, за рахунок підвищення змінності роботи підприємства коефіцієнт використання операційних необоротних активів в часі з 0,6 зросте до 0,7.

За рахунок запланованого більш продуктивного використання основних видів обладнання загальний коефіцієнт використання операційних необоротних активів за потужністю зросте в наступному періоді на 0,15.

Запланований темп приросту обсягу реалізації продукції – 25%.

Визначити необхідний обсяг операційних необоротних активів підприємства на наступний період.

Завдання 4.2

Загальна потреба підприємства в операційних необоротних активах в наступному періоді за результатами розрахунку складає 150000 грн.

Фактична наявність операційних необоротних активів, що використовуються підприємством, на кінець звітного періоду склала 135000 грн.

Вартість операційних необоротних активів підприємства, призначених до вибуття у зв'язку з фізичним зносом, складає 20000 грн.

Вартість операційних необоротних активів підприємства, призначених до вибуття у зв'язку з моральним зносом, складає 5000 грн.

Визначте необхідний обсяг оновлення операційних необоротних активів підприємства в процесі простого та розширеного відновлення.

Завдання 4.3

Вартість активу – 35000 грн.

Строк експлуатації активу – 4 роки.

Авансовий лізинговий платіж передбачений в розмірі 4 %.

Регулярний лізинговий платіж за використання активу 10000 грн.

Ліквідаційна вартість активу після передбаченого строку використання прогнозується в сумі 5000 грн.

Ставка податку на прибуток складає –30 %.

Середня ставка відсотку по довгостроковому банківському кредиту складає 17 % в рік.

Визначте найбільш ефективну форму фінансування оновлення даного активу.

Завдання 4.4

Розрахуйте оптимальний розмір замовлення EOQ і потрібну кількість замовлень протягом року, якщо вартість виконання однієї партії замовлення дорівнює 25 грн., річна потреба в сировині – 2500 одиниць, ціна одиниці сировини 12 грн., витрати по зберіганню – 8 % ціни придбання.

Завдання 4.5

Підприємство робить замовлення партіями в обсязі 300 одиниць за ціною 6 грн. кожна. Потреба в сировині постійна і дорівнює 15 одиниць в день протягом 250 робочих днів. Вартість виконання одного замовлення 26 грн., а витрати по зберіганню складають 13 % вартості сировини.

1. Розрахуйте оптимальний розмір замовлення EOQ і ефект від переходу від поточної політики замовлення сировини до політики, побудованої на EOQ.

2. Постачальник погоджується знизити ціну сировини, якщо замовлення будуть робити великими партіями. Умови такі: за обсягу замовлення до 599 од., знижка не надається; за обсягу замовлення від 600 до 999 од., знижка складає 10 %; за обсягу замовлення більше 1000 од., знижка – 15 %. Розрахуйте EOQ за цих умов.

Завдання 4.6

Середній період обертання запасів сировини, матеріалів складає 28 днів, незавершеного виробництва – 11 днів, запасів готової продукції – 22 дні, дебіторської заборгованості – 23 дні, грошових активів – 6 днів, кредиторської заборгованості – 19 днів.

Розрахуйте тривалість операційного, виробничого та фінансового циклів.

Завдання 4.7

Підприємство продало банку право стягнення дебіторської заборгованості на суму 30000 грн. на таких умовах: комісійна плата за здійснення факторингових операцій стягується банком в розмірі 4 % від суми боргу; банк надає підприємству-продавцю кредит в формі попередньої оплати його боргових вимог в розмірі 77 % від суми боргу; відсоткова ставка за наданий банком кредит складає 22 % в рік; середній рівень відсоткової ставки на ринку грошей складає 27 % в рік.

Визначте ефективність факторингової операції для підприємства продавця.

Завдання 4.8

Підприємство здійснює продаж на умовах “net 90”. Дебіторська заборгованість в середньому складає 20 днів зі строку платежу. Щорічні продажі складають 2000 тис. грн.

Визначити середні вкладення підприємства в рахунки дебіторів.

Завдання 4.9

Собівартість продукції складає 70 % від його ціни реалізації. Рахунки оплачуються в середньому через 60 днів після продажу. Щомісячні продажі складають 160 тис. грн.

Визначити вкладення в рахунки дебіторів.

Завдання 4.10

Середньорічна сума кредиторської заборгованості підприємства по товарних операціях складала 30000 грн, в тому числі простроченої – 5000 грн.

Середньорічна сума внутрішньої кредиторської заборгованості підприємства складала 6000 грн., в тому числі простроченої – 1500 грн.

Запланований темп приросту обсягу виробництва продукції на наступний рік складає 25 %.

Визначте розмір кредиторської заборгованості підприємства в наступному році.

Питання для самоконтролю

1. Дайте визначення необоротних активів. Яка їх класифікація?
2. В чому полягає специфіка управління операційними необоротними активами?
3. Назвіть основну мету та етапи управління операційними необоротними активами.
4. Які джерела фінансування оновлення операційних необоротних активів Ви знаєте? Які фактори впливають на вибір варіанту фінансування?
5. Назвіть критерії прийняття управлінських рішень щодо придбання або оренди операційних необоротних активів?
6. В яких документах знаходять відображення результати розробленої політики управління необоротними активами?
7. В чому полягає значення оборотних активів для підприємства? Якими факторами визначається їх структура?
8. Сформулюйте відмінності між термінами “оборотні засоби” і “власні оборотні засоби”. Які фактори визначають їх величину? Яка динаміка цих показників і за яких обставин може вважатися задовільною?
9. В чому різниця між чистим оборотним капіталом і чистими активами підприємства? Наведіть алгоритми розрахунку цих показників.
10. Наведіть групування оборотних засобів за ступенем ризику.
11. Поясніть принципову відмінність між моделями управління оборотними засобами.

12. Як можна розрахувати постійну потребу підприємства в оборотних засобах?

13. Що таке дебіторська заборгованість? За якими ознаками класифікують дебіторську заборгованість? Які фактори впливають на розмір дебіторської заборгованості?

14. Назвіть мету та завдання управління дебіторською заборгованістю.

15. Якими показниками характеризується ефективність управління дебіторською заборгованістю?

Рекомендована література: основна [1, 3, 6]: додаткова [1, 3, 8].

Змістовий модуль 2 – «Управління фінансовими потоками та ризиками підприємства»

Тема 5 Управління капіталом

1. Сутність і класифікація капіталу підприємства.
2. Принципи формування капіталу підприємства.
3. Етапи управління власними джерелами капіталу або ресурсами.
4. Етапи управління залученими фінансовими ресурсами.

1. Сутність і класифікація капіталу підприємства

Капітал є однією з фундаментальних економічних категорій, сутність якої наукова думка досліджує протягом багатьох століть. Серед основних характеристик, які формують економічну сутність капіталу, слід виділити такі:

- об'єкт економічного управління;
- об'єкт власності та розпорядження;
- об'єкт купівлі-продажу;
- джерело доходу;
- фактор виробництва;
- накопичена цінність;
- носій фактора ліквідності та ризику;
- інвестиційний ресурс.

Виступаючи носієм економічних характеристик, капітал в першу чергу є об'єктом економічного управління як на мікро-, так і на макрорівні.

Як об'єкт власності та розпорядження капітал може виступати носієм усіх форм власності – індивідуальної, колективної та загальнодержавної. При цьому визначаються певні пропорції його використання, що відбивається у співвідношенні власного і позичкового капіталу.

Капітал як об'єкт купівлі-продажу формує особливий вид ринку – ринок капіталу, що характеризується попитом, пропозицією та ціною. Попит на капітал породжує прагнення до накопичення капіталу як інвестиційного ресурсу та фактора виробництва.

Як фактор виробництва капітал характеризується певною продуктивністю. Вона визначається як визначення результату виробничої діяльності до суми

виробничого капіталу.

Капітал, як накопичена цінність розглядається у формі запасів, сформованих в усіх секторах економіки. На підприємствах капітал як накопичена цінність характеризується запасом основних засобів, нематеріальних активів, ринкових цінних паперів, товарно-матеріальних оборотних активів тощо.

Капітал підприємства формується в процесі як створення підприємства так і його функціонування, тобто (в процесі здійснення фінансово-господарської діяльності).

Для державних підприємств – це вартість всього майна, яке закріплено за економічними суб'єктами на правах повного господарського розрахунку.

Поняття “капітал” асоціюється з поняттям “власність”. Як зазначалося, при створенні підприємства його стартовим капіталом виступає вартість майна підприємства. На цьому етапі, коли підприємство ще не має зовнішньої заборгованості, капітал підприємства визначається за такою формулою:

Власний капітал (ВК) (початковий капітал) = вартість активів за балансом, тобто:

$$\text{ВК} = \text{Активи} \quad (5.1)$$

Здійснюючи господарську діяльність, підприємство завжди використовує залучені кошти, тобто створює борги. Тоді власний капітал визначається як різниця між вартістю його майна і борговими зобов'язаннями. Формула, за якою обчислюється власний капітал набуває такого вигляду:

$$\text{ВК} = \text{Активи} - \text{Боргові зобов'язання} \quad (5.2)$$

Тобто власний капітал – це частина активів підприємства, що залишається після вирахування його зобов'язань. Головна мета функціонування капіталу – це його рух. Протягом поточної діяльності підприємства форма його капіталу постійно змінюється. Ці зміни стосуються збільшення (зменшення) як абсолютного розміру капіталу, так і окремих його складових. Постійно здійснюється перетворення одних ресурсів на капітал, інших – на товар або інші види цінностей.

Капітал – це специфічна категорія, яка несе різне навантаження залежно від:

- етапів життєвого циклу підприємства (статутний і додатковий капітал);
- джерела формування (власний і залучений);
- характеру обороту та ліквідності (основний і оборотний);
- методів визначення (гранична вартість капіталу).

Основу капіталу підприємства складає власний капітал.

Його сума показує лише облікову, а не ринкову вартість прав власників підприємства, оскільки залежить від застосованих методів оцінки активів та зобов'язань підприємства.

Власний капітал є:

- основним початковим та безстроковим джерелом фінансування господарської діяльності підприємства,
- джерелом погашення збитків підприємства,
- показником, що використовуються для оцінки фінансового стану підприємства, оскільки він демонструє, з одного боку, ступінь фінансової самостійності підприємства (його незалежності від зовнішніх джерел фінансування), а з іншого - ступінь кредитоспроможності підприємства (забезпеченості вимог кредиторів фактично наявним у підприємства капіталом засновників).

Збереження власного капіталу є одним з основних показників якості фінансового управління підприємством.

За ступенем фіксації власний капітал можна поділити на:

1. Зареєстрований капітал — умовно постійний капітал, сума якого визначається в установчих документах (статутний капітал, пайовий капітал).
2. Незареєстрований капітал - умовно змінний капітал, який включає додатковий капітал та нерозподілений прибуток.

Функції власного капіталу:

1. Заснування та введення в дію
2. Відповідальність та гарантії
3. Забезпечення життєдіяльності підприємства
4. Забезпечення кредитоспроможності
5. Фінансування та забезпечення ліквідності
6. Забезпечення незалежності
7. База для нарахування дивідендів
8. Управління та контроль, реклама

2. Принципи формування капіталу підприємства

Капітал – одна з фундаментальних економічних категорій, сутність якої наукова думка з'ясовує протягом багатьох століть. Термін «капітал» походить від латинського «capitalis», що означає «основний, головний». У найперших роботах економістів капітал розглядався як основне багатство, основне майно. За мірою розвитку економічної думки це первісне абстрактне та узагальнене поняття капіталу наповнювалось конкретним змістом, що відповідав панівній парадигмі економічного аналізу розвитку суспільства.

Основною метою формування капіталу підприємства є залучення достатнього обсягу його для фінансування придбання необхідних активів, а також оптимізація його структури з позицій забезпечення умов подальшого ефективного використання.

Початковим етапом управління формуванням капіталу підприємства є визначення потреби в необхідному його обсязі. Недостатній обсяг формування капіталу на цьому етапі істотно подовжує період відкриття та освоєння виробничих потужностей нового підприємства, а в ряді випадків взагалі не дає можливості почати його операційну діяльність. У той же час надлишковий

обсяг формованого капіталу призводить до подальшого неефективного використання активів підприємства, знижує норму прибутковості цього капіталу. У зв'язку з викладеним, визначення загальної потреби в капіталі створюваного підприємства носить характер оптимізаційних її розрахунків. Оптимізація загальної потреби в капіталі створюваного підприємства є процес розрахунку реально необхідного обсягу фінансових коштів, які можуть бути ефективно використані на початковій стадії його життєвого циклу.

Рівень ефективності господарської діяльності підприємства визначається цілеспрямованим формуванням його капіталу.

Основною метою формування капіталу підприємства є задоволення потреб у придбанні необхідних активів та оптимізація його структури з позицій забезпечення умов ефективного його використання.

3 Етапи управління власними джерелами капіталу або ресурсами

Існують такі етапи управління власним капіталом:

- Аналіз формування власних фінансових ресурсів підприємства у попередньому періоді.
- Визначення загальної потреби у власних фінансових ресурсах.
- Оцінка вартості залучення власного капіталу із різних джерел.
- Забезпечення максимального обсягу залучення власних фінансових ресурсів за рахунок внутрішніх джерел.
- У випадку необхідності визначення обсягу зовнішніх джерел формування фінансових ресурсів.
- Розробка механізму оптимального співвідношення між зовнішніми і внутрішніми джерелами формування власних фінансових ресурсів.

4. Етапи управління залученими фінансовими ресурсами

1. Етапи управління залученими фінансовими ресурсами включають в себе:
2. Аналіз позикового капіталу.
3. Аналіз визначення обсягів та структури залучення позикових коштів в розрізі внутрішнього та зовнішнього капіталу.
4. Визначення витрат по залученню позикових коштів.
5. Визначення оптимального співвідношення залучених коштів:
 - а) на довготерміновій основі.
 - б) на короткотерміновій основі.
6. Контроль за використанням позикових коштів.

Практичне заняття № 5

Тема 5. Управління капіталом підприємства

Основні поняття: капітал, позичковий капітал, власний капітал, банківський кредит, емісійна політика.

План

1. Капітал підприємства: поняття, види та структура.
2. Власний капітал підприємства.
3. Позичковий капітал підприємства.

Під **власним капіталом** розуміють сукупність економічних відносин, що дозволяють включити в господарський оборот фінансові ресурси, які належать або власникам, або самому господарюючому суб'єкту

Статутний капітал - характеризує первісну суму власного капіталу підприємства, інвестовану у формування його активів для початку виконання господарської діяльності. Його розмір визначається установчими документами і статутом підприємства.

Резервний капітал – це так назване запасне фінансове джерело, що створюється як гарантія безперебійної роботи підприємства і дотримання інтересів третіх осіб.

Онкольний кредит надається позичальнику без вказівки терміну його використання в рамках короткострокового кредитування. Згідно з даним зобов'язанням кредит треба погасити на першу вимогу кредитора. При погашенні цього кредиту звичайно надається пільговий період (у практиці – до трьох днів).

Ломбардний кредит може бути отриманий підприємством під заставу високоліквідних активів: векселів, державних короткострокових облігацій тощо, що на період кредитування передаються банку. Цей вид кредиту має короткостроковий характер.

Іпотечний кредит може бути отриманий від банків, що спеціалізуються на видачі довгострокових позик під заставу основних засобів або майнового комплексу підприємств у цілому («іпотечних банків»).

Тестові завдання

1. Для реалізації проекту необхідний кредит у розмірі 10 млн. грн. терміном 3–4 роки. Яку точну суму необхідно повернути за умови нарахування 20 % річних?
- а) 1 858 7296;
 - б) 18 662 400;
 - в) 17 280 000;
 - г) 18 587 496;
 - д) 17 283 500.

Приклад розв'язання типових задач

Фірма А і фірма Б ідентичні у всіх відношеннях за виключенням структури капіталу. Структура капіталу фірми А – 50% позичковий і 50% власний капітал; аналогічні показники по фірмі Б складають відповідно 20 і 80% (відповідно до ринкової вартості). Відсоткова ставка з позичкових засобів для обох фірм при відсутності оподаткування дорівнює 13%, а ринок капіталу є досконалим.

а. який ваш дохід (Вам належить 2% акцій фірми А), якщо чистий прибуток від основної діяльності складає 360000 грн., а загальний рівень капіталізації дорівнює 18%? Який очікуваний дохід на акціонерний капітал?

б. чистий прибуток від основної діяльності фірми Б такий же, як і у фірми А. Який очікуваний дохід на акціонерний капітал у фірми Б?

Розв'язання

Вартість фірми (C_0), що відповідає вартості її капіталу, обчислюється за такою формулою:

$$C_0 = \frac{\text{Прибуток}}{\text{Коефіцієнт капіталізації}}$$

а. підставляючи у цю формулу відомі дані, одержимо:

$$C_0 = \frac{360 \text{ тис. грн.}}{0,18} = 2 \text{ млн. грн.}$$

При заданій структурі капіталу фірма А має 1 млн. грн. зобов'язань і 1 млн. грн. власного капіталу. Відсотки, які необхідно сплатити фірмі за залучення 1 млн. грн. позики, складають 130 тис. грн. (1000 тис. грн.*0,13).

Прибуток, що розподіляється на акції за ставки капіталізації 18%, дорівнює 165,2 тис. грн. 361 тис. грн.*(1,00-0,18)-130 тис. грн.

Очікуваний Ваш дохід складає 3,304 тис. грн.

(165,2 тис. грн.*2%/ 100%),

а доходність акціонерного капіталу – 16,5%

(165,2 тис. грн. : 1000 тис. грн.)* *100%

б. При заданій структурі капіталу (позичковий капітал – 20%, власний капітал – 80%), фірма Б має 400 тис. грн. зобов'язань (2000 тис. грн.*0,20) і 1600 тис. грн. власного капіталу (2000 тис. грн.*0,80).

Відсотки, які необхідно сплатити фірмі за залучення 400 тис. грн. позики, складають 52 тис. грн. (400 тис. грн.*0,13).

Прибуток, що розподіляється, дорівнює 243,2 тис. грн.

360 тис. грн.*(1- 0,18) -52 тис. грн.

Дохід на капітал складає 15,2% (243,2 тис. грн. : 1600 тис. грн. * 100%).

Задачі для самоконтролю

Задача 5.1

Статутний капітал АТ складає 30 000 грн. Випущено та реалізовано акцій 3 000 шт., в т.ч. звичайних – 2 700 шт., привілейованих – 300 шт. Загальна сума чистого прибутку, який підлягає розподілу у вигляді дивідендів, становить 6 300 грн. За привілейованими акціями фіксована ставка дивідендів затверджена у розмірі 30 %. Розрахувати суму дивідендів за кожну привілейовану та звичайну акцію.

Задача 5.2

Обчисліть вартість джерела привілейовані акції у кожному з нижченаведених варіантів

Таблиця 5.1

Акція	Номінал, грн.	Ціна розміщення, грн.	Емісійні витрати на акцію	Річний дивіденд
А	85	78	5% номіналу	7%
В	50	52	2,5 грн.	10%
С	70	70	4,0 грн.	6 грн.
Д	30	28	7% номіналу	2 грн.
Е	90	94	5,0 грн.	9%

Задача 5.3

Підприємство реалізує 600 од. продукції за ціною 1 350 грн./од. Питома вага змінних витрат у ціні реалізації становить 0,45. Питома вага постійних витрат в структурі валової маржі становить 0,6. При дослідженні ринку було з'ясовано, що підприємство може наростити обсяги виробництва продукції на 30 %. Для цього йому необхідно збільшити виробничі потужності на суму 50 000 грн.

Придбати нове обладнання можна в кредит терміном на 1 рік під 16 % річних на умовах щоквартального нарахування відсотків. Фактично підприємство має таку структуру капіталу:

- власний капітал – 1 000 тис. грн.;
- поточні зобов'язання (поточна кредиторська заборгованість) 500 000 грн.;
- разом капіталу – 1 500 тис. грн.;
- ставка податку на прибуток становить 25 %.

Визначити комплексний виробничо-фінансовий важіль підприємства та зробити відповідні висновки відносно доцільності нарощення обсягів виробництва з фінансової точки зору.

Питання для самоперевірки

1. Розкрити економічну сутність капіталу.
2. Охарактеризувати види капіталу за найбільш важливими класифікаційними ознаками.
3. Яка роль фінансового капіталу підприємства в забезпеченні ефективної діяльності підприємства?
4. Охарактеризувати форми функціонування власного капіталу підприємства.
5. Охарактеризувати склад основних джерел формування власних фінансових ресурсів підприємства.
6. Розкрити особливості політики формування власних фінансових ресурсів підприємства.
7. Охарактеризувати теорії, пов'язані з механізмом формування дивідендної політики.
8. Розкрити поняття дивідендної та емісійної політики.

Рекомендована література: основна [1, 3, 6]: додаткова [1, 3, 8].

Тема 6 Управління інвестиціями

1. Види інвестицій.
2. Управління реальними інвестиціями.
3. Управління фінансовими інвестиціями.

1. Види інвестицій

Інвестиції - це довгострокові вкладення капіталу у підприємницьку діяльність з метою одержання певного доходу (прибутку).

Той, хто має капітал і вкладає його у ту або іншу комерційну справу, називається інвестором, а сам процес вкладення капіталу — інвестуванням. У будь-якій підприємницькій діяльності інвесторами можуть бути як юридичні, так і фізичні особи, тобто підприємства й окремі власники капіталу.

Залежно від того, де вкладається капітал (у межах країни чи за кордоном), розрізняють внутрішні та зовнішні інвестиції.

Внутрішні інвестиції – це вкладення капіталу (грошей) однієї країни в підприємства цієї самої країни.

Зовнішні інвестиції - це вкладення в підприємства іноземного капіталу. Усі внутрішні та зовнішні інвестиції можуть бути приватними або державними. У свою чергу, зовнішні інвестиції поділяються на прямі та портфельні.

Прямі – це вкладення капіталу за кордоном. Їх величина дорівнює не менш як 10 % вартості того чи іншого проекту.

Портфельні – закордонні інвестиції розміром до 10 % вартості капітального проекту, що здійснюється за їх допомогою.

За видами активів, що входять у інвестиційний портфель, інвестиції поділяються на фінансові, реальні та інтелектуальні.

Фінансові інвестиції означають використання наявного капіталу для придбання (купівлі) акцій, облігацій та інших цінних паперів, що випускаються підприємством або державою.

Реальні інвестиції – це вкладення капіталу в різні сфери і галузі економіки з метою оновлення існуючих і створення нових благ. Такі інвестиції забезпечують одержання набагато більшого прибутку. Реальні інвестиції дістали ще назву виробничих або капітальних вкладень.

З метою управління інвестиції прийнято класифікувати за такими ознаками:

- за об'єктами вкладення капіталу;
- за характером участі в інвестиційному процесі;
- за періодом інвестування;
- за ступенем ризику;
- за формами власності інвестованого капіталу;
- за регіональною приналежністю інвесторів.

2. Управління реальними інвестиціями

Інвестиційна політика – реалізація найбільш ефективних форм реальних та фінансових інвестицій для забезпечення економічного росту підприємства.

Управління реальними інвестиціями – частина політики підприємства, яка направлена на підготовку, оцінку та реалізацію найбільш ефективних інвестиційних проектів.

Розрізняють такі етапи управління реальними інвестиціями:

- Аналіз реальних інвестицій.
- Розрахунок обсягу реальних інвестицій на майбутній період.
- Визначення форм реальних інвестицій.
- Розробка бізнес-планів під реальні інвестиції.

– Оцінка ефективності окремих видів інвестиційних проектів.

Реальні інвестиції (капіталовкладення) можуть здійснюватись в декількох основних формах:

Форми капіталовкладень		
Нове будівництво	Реконструкція	Технічне переозброєння

Рис. 6.1 - Форми капіталовкладень

До нового будівництва відноситься зведення підприємств, споруд на нових будівничих майданчиках згідно із затвердженими проектами.

Розширення діючих підприємств передбачає витрати на будівництво за новим проектом другої та наступних черг реалізації даного підприємства, а також на будівництво та розширення діючих основних цехів, допоміжного та обслуговуючого виробництва і комунікацій на території даного підприємства або прилеглих до неї майданчиків. Під реконструкцією діючого підприємства розуміється здійснюване за єдиним проектом повне або часткове переобладнання виробництва без будівництва нових та розширення діючих цехів основного виробничого призначення. Реконструкція може супроводжуватися будівництвом нових і розширенням діючих об'єктів допоміжного та обслуговуючого призначення, заміною морально застарілого та фізично зношеного обладнання, механізацією та автоматизацією виробництва, усуненням диспропорцій в технологічних ланках і допоміжних службах. Крім того, до реконструкції діючого підприємства, відноситься будівництво нових цехів та об'єктів тієї ж потужності або потужності, яка відповідає обсягу випуску кінцевої продукції підприємства, замість ліквідованих цехів та об'єктів того ж призначення, подальша експлуатація яких визнана недоцільною.

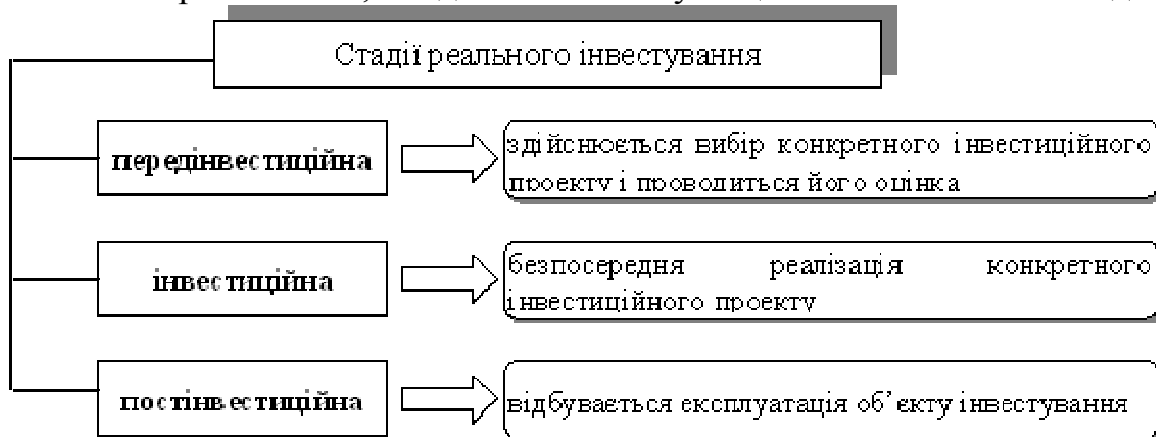


Рис. 6.2 – Стадії реального інвестування

Технічне переозброєння діючого підприємства включає виконання у відповідності до плану технічного розвитку підприємства комплексу заходів по підвищенню технічного рівня окремих ділянок виробництва, агрегатів, установок шляхом впровадження нової техніки та технології, механізації та автоматизації виробництва, модернізації і заміни застарілого і фізично

зношеного обладнання новим, більш продуктивним, а також інші організаційні та технічні заходи, що покращують показники роботи підприємства. Процес реального інвестування включає ряд етапів і стадій (рис. 6.2).

Процес здійснення реального інвестування починається з пошуку і вибору інвестиційної ідеї з врахуванням цілей розвитку підприємства. Рішення про здійснення реальних інвестицій може прийматися на підставі наступних цільових установок підприємства:

- стримання або стимулювання частини ринку товару, що виробляється, або послуг, що надаються;
- необхідність випуску нового товару або послуги;
- формування або підтримка іміджу підприємства;
- досягнення максимального використання ресурсів підприємства.

3. Управління фінансовими інвестиціями

Політика управління фінансовими інвестиціями підприємства визначає основні параметри інвестиційної діяльності підприємства.

В процесі здійснення фінансового інвестування в усіх його формах одним з важливих завдань є оцінка інвестиційних якостей окремих фінансових інструментів, що обертаються на ринку.

Оцінка інвестиційних якостей фінансових інструментів — це інтегральна характеристика окремих їх видів, що здійснюється інвесторами з урахуванням цілей формування інвестиційного портфеля.

Для диверсифікації підприємства використовуються фінансові інвестиції.

Управління фінансовими інвестиціями забезпечує вибір найбільш ефективних фінансових інструментів, вкладення капіталу і своєчасне його реінвестування.

Етапи управління фінансовими інвестиціями:

- Аналіз фінансових інвестицій.
- Визначення обсягу і форм фінансових інвестицій.
- Формування портфеля фінансових інвестицій і оцінка їх ефективності.
- Забезпечення управління фінансовими інвестиціями.
- Контроль за використанням фінансових інвестицій.

В управлінні фінансовими інвестиціями суб'єкт господарювання, який належить до виробничої сфери, повинен дотримуватись наступних принципів інвестування.

1. Формування і управління портфелем спрямовано на зниження ризику втрат.

2. Інвестування буде ефективне тільки за умови одержання на фінансовому ринку більш високого доходу, ніж на товарному ринку та з банківських депозитів.

3. Розміщення в цінні папери тільки частини вільних від операційної діяльності засобів за умови збереження резерву коштів на банківському рахунку на випадок непередбачених витрат.

4. Інвестування у високоліквідні державні цінні папери повинне

враховувати динаміку економічної ситуації в країні на макрорівні для прогнозування кризи на ринку цінних паперів.

5. Інвестування в цінні папери АТ повинне супроводжуватися вивченням фінансового стану емітента.

Практичне завдання № 6

Тема 6. Основи управління інвестиціями підприємств

Основні поняття: ануїтет, фінансовий потік, майбутня вартість, інвестиції, інновації.

План

1. Оцінка теперішньої і майбутньої вартості фінансових потоків підприємства.

2. Оцінка майбутньої та теперішньої вартості ануїтету, методи її розрахунку.

3. Оцінка вартості фінансових потоків підприємства в умовах інфляції. Розрахунок інфляційної премії.

Тестові завдання

1. Ануїтет – це:

а) те саме, що й рента;

б) серія вкладів або виплат рівних сум, що здійснюються через певні інтервали або певну кількість періодів;

в) інше.

2. Приведення грошових потоків у порівняльному аналізі здійснюється у відношенні до:

а) будь-якого моменту часу;

б) початку періоду дії одного з грошових потоків;

в) закінчення періоду дії одного з грошових потоків;

г) початку або кінця календарного року.

3. Якщо виплати проводяться на початку кожного періоду, то така рента називається:

а) звичайною;

б) вексельною;

в) ануїтетною;

г) інакше.

3. Дисконтування просте – це:

а) визначення майбутньої вартості грошей, вкладених одночасно на певний термін під певний процент;

б) визначення майбутньої вартості грошей, вкладених рівними частинами через рівні проміжки часу під певний процент;

в) визначення майбутньої вартості грошей, вкладених рівними частинами, вклади за якою проводяться в кінці кожного періоду;

г) визначення майбутньої вартості грошей, вкладених рівними частинами, вклади за якою проводяться на початку кожного періоду;

д) визначення поточної вартості грошей, отриманих у майбутньому через рівні проміжки часу в кінці кожного періоду.

4. Якщо здійснюється у разів нарахування складного процента протягом одного року, тоді:

- а) процентна ставка зменшується в t разів;
- б) процентна ставка збільшується в t разів;
- в) кількість періодів зменшується в t разів;
- г) кількість періодів збільшується в t разів.

5. Кампаундирування – це:

- а) визначення майбутньої вартості грошей;
- б) визначення поточної (теперішньої) вартості грошей.

6. Підприємство для реалізації інвестиційного проекту одержує від інвестора 450 000 грн. Яку суму отримає інвестор через 7 років, якщо за умовами фінансування ставка відсотка становить 15 % річних?

- а) 112 6303;
- б) 1 128 689;
- в) 119 700;
- г) 119 500;
- д) 131 013.

7. Під яку ставку позикового відсотка інвестор повинен надати кредит фірмі для реалізації проекту, якщо він вкладає 600 000 грн. і хоче збільшити власний капітал у три рази за 5 років (нарахування відсотків – один раз на рік)?

- а) 25 %;
- б) 21 %;
- в) 24,5 %;
- г) 12 %;
- д) 15 %.

8. Яку суму необхідно вкласти в інвестиційний проект інвестору, якщо складна процента ставка становить 20 %, термін кредитування – 4 роки, інвестор розраховує одержати 200 млн. грн.?

- а) 9 642 6303;
- б) 92 028 600;
- в) 96 460 000;
- г) 16 380 000;
- д) 4 000 000.

9. За який термін вкладена в проект сума в розмірі 80 млн. грн. збільшиться до 170 млн. грн., якщо інвестор вклав кошти у проект під 17 % річних (за складною схемою нарахування відсотків)?

- а) 4,7;
- б) 3,2;
- в) 5,1;
- г) 4,0;
- д) 2,3.

10. Підприємство для реалізації інвестиційного проекту одержує від інвестора 30 000 грн. Яку суму одержить інвестор через 6 років при складній ставці відсотка 15 % річних?

- а) 69 444;
- б) 12 960;
- в) 12 970;
- г) 56 381;
- д) 65 482.

11. Під яку ставку позикового відсотка інвестор повинен надати кредит фірмі для реалізації проекту, якщо він хоче збільшити власний капітал у три рази за 5 років (нарахування відсотків – один раз на рік)?

- а) 25 %;
- б) 22,5 %;
- в) 24,5 %;
- г) 23,2 %;
- д) 26,1 %.

12. Яку суму одержує інвестор після вкладання у проект 100 000 грн. терміном на 3 роки з піврічним нарахуванням відсотка 20 % річних?

- а) 1 728 000;
- б) 2 986 000;
- в) 2 772 000;
- г) 1 752 000;
- д) 1 672 000.

13. Підприємство для реалізації інвестиційного проекту одержало від інвестора 200 000 грн. Яку суму отримає інвестор через 5 років, якщо за умовою кредитного договору складна ставка відсотка становить 28 % річних?

- а) 553 900;
- б) 1 687 200;
- в) 643 800;
- г) 623 400;
- д) 543 600.

14. Підприємство збільшує обсяг виробництва продукції. У зв'язку з цим воно повинне орендувати ще одне складське приміщення, що призводить до збільшення:

- а) змінних витрат;
- б) постійних витрат;
- в) умовно-змінних витрат;
- г) умовно-постійних витрат.

15. До консервативного типу дивідендної політики слід віднести такі методики:

- а) методика фіксованого рівня дивідендів, методика дивідендних виплат за залишковим принципом;
- б) методика стабільного розміру дивідендних виплат, методика гарантованого мінімуму та екстрадивідендів;

в) методика дивідендних виплат за залишковим принципом, методика виплати стабільного розміру дивідендів у розрахунку на одну акцію;

г) методика стабільного рівня дивідендних виплат, методика дивідендних виплат за залишковим принципом, методика фіксованого рівня дивідендів;

д) методика виплати стабільного розміру дивідендів у розрахунку на одну акцію, методика гарантованого мінімуму та екстра дивідендів, методика фіксованого рівня дивідендів.

Приклад розв'язання типових задач

Проаналізуйте два альтернативних проекти, якщо вартість капіталу дорівнює 10%.

Таблиця 6.1

Інформація про проекти (тис.грн.)

Проект	IC	P ₁	P ₂	P ₃	P ₄
A:	- 100	120	-	-	-
B:	- 100	-	-	-	174

Розв'язання:

Доцільність вибору більше ефективного продукту обґрунтовуємо за допомогою NPV.

$$NPV_A = \frac{120}{(1+0,1)^1} - 100 = 109 - 100 = 9 \text{ тис.грн.}$$

$$NPV_B = \frac{174}{(1+0,1)^4} - 100 = 119 - 100 = 19 \text{ тис.грн.}$$

Висновок. Більш ефективним є проект В.

Задачі для розв'язання

Задача 6.1

Порівняйте за критеріями NPV, IRR та PP два проекти, якщо вартість капіталу складає 13%:

(тис.грн.)

Проект	IC	P ₁	P ₂	P ₃	P ₄
A:	- 20 000	7000	7000	7000	7000
B:	- 25 000	2500	5000	10 000	20 000

Задача 6.2

Для кожного з нижченаведених проектів обчисліть NPV та IRR, якщо значення коефіцієнта дисконтування дорівнює 20%:

(тис.грн.)

Проект	IC	P ₁	P ₂	P ₃	P ₄
A:	- 370	-	-	-	1000
B:	- 270	60	60	60	-
C:	-263,5	100	100	100	100

Задача 6.3

Підприємство має наступні дані про чотири проекти (тис.грн.):

Рік	IP ₁	IP ₂	IP ₃	IP ₄
0	- 10 000	- 13 000	- 10 000	- 6000
1	6000	8000	5000	5000
2	6000	8000	5000	2000
3	2000	1000	5000	2000

Враховуючи, що вартість капіталу складає 12%, дайте відповіді на наступні запитання:

а. Який проект має найбільший NPV?

б. Який проект має найменший NPV?

в. Яке значення має IRR проекту IP₁?

Задача 6.4

На основі критеріїв NPV і PP визначити, який з наведених проектів привабливіший, якщо вартість капіталу складає 8%?

(тис.грн.)

Проекти	IC	P ₁	P ₂	P ₃	P ₄
A:	- 250	60	140	120	-
B:	- 300	100	100	100	100

Задача 6.5

Проаналізуйте два альтернативних проекти, якщо вартість капіталу дорівнює 10%.

(тис.грн.)

Проекти	IC	P ₁	P ₂	P ₃
A:	- 100	50	70	-
B:	- 100	30	40	60

Задача 6.6

Підприємство розглядає доцільність купівельні нової технологічної лінії.

На ринку існують дві моделі з наступними параметрами (тис.дол.):

	M1	M2
Ціна	9500	13 000
Генерований річний дохід	2100	2250
Строк експлуатації	8 років	12 років
Ліквідаційна вартість	500	800
Необхідна норма прибутку	11%	11%

Обґрунтуйте доцільність купівлі тієї чи іншої технологічної лінії.

Питання для самоперевірки

1. Розкрийте сутність і мету інвестицій.
2. Охарактеризуйте джерела фінансування інвестиційної діяльності підприємств.

3. Сформулюйте завдання фінансового аналізу інвестиційної діяльності підприємства.

4. Охарактеризуйте методи оцінювання ефективності інвестиційних проектів.

5. Наведіть методики розрахунку показників оцінки ефективності інвестиційних проектів.

6. Назвіть основні завдання та методи аналізу інвестицій у цінні папери.

7. Охарактеризуйте основні показники ринкової активності підприємства.

8. Назвіть принципи аналізу інвестиційних проектів в умовах інфляції та ризику.

Рекомендована література: основна [1, 3, 6]: додаткова [1, 3, 8].

Тема 7 Управління грошовими коштами

1 Сутність грошових коштів та їх класифікація.

2 Управління грошовими коштами

1 Сутність грошових коштів та їх класифікація.

Визначення грошей значною мірою визначило формування економічної теорії як науки. Незважаючи на багатовікові дослідження і велику кількість теоретичних концепцій грошей, людство сьогодні не має однозначної і остаточної відповіді на питання, що ж таке гроші. Уявлення які не викликають сумнівів в одних суспільних умовах, зі зміною останніх вступали в суперечність з реальною дійсністю і відкидалися. Все це можна пояснити тим, що сутність грошей змінюється адекватно змінам характеру суспільних відносин, в яких вони функціонують. Тому для пізнання природи грошей необхідно з'ясувати питання про їх походження, про причини, що зумовили виникнення та існування грошей в економічному житті суспільства.

Виникнення та розвиток грошей – тривалий еволюційний процес, що зумовлений стихійним розвитком товарного виробництва та обміну. Таке трактування походження грошей дістало назву еволюційної концепції. Воно найбільш науково-достовірне і створює сприятливу базу для в'яснення сутності грошей.

З нього випливає ряд важливих висновків:

- по перше, гроші за походженням - це товар , але не просто товар, а носій певних суспільних відносин, формування яких зумовило виділення з широкого ряду звичайних товарів одного – грошового;

- по друге, як результат тривалого еволюційного розвитку товарного виробництва і ринку гроші самі не можуть бути застиглим, раз і назавжди даним явищем, а повинні постійно розвиватися як по суті, так і за формами існування;

- по третє, гроші не можуть бути скасованими чи змінені угодою людей або рішенням держави доти, доки існуватимуть адекватні грошам суспільні відносини, так само як і не можуть бути “введені” там, де таких відносин не

існує.

Рух грошових коштів – це надходження і вибуття грошових коштів і їх еквівалентів.

Грошові кошти – готівка в касі, кошти на рахунках у банках та депозити до запитання.

Еквіваленти грошових коштів - короткострокові високоліквідні фінансові інвестиції, які вільно конвертуються у певні суми грошових коштів і які характеризуються незначним ризиком зміни їх вартості.

Класифікація грошових потоків підприємства за основними ознаками їх управління

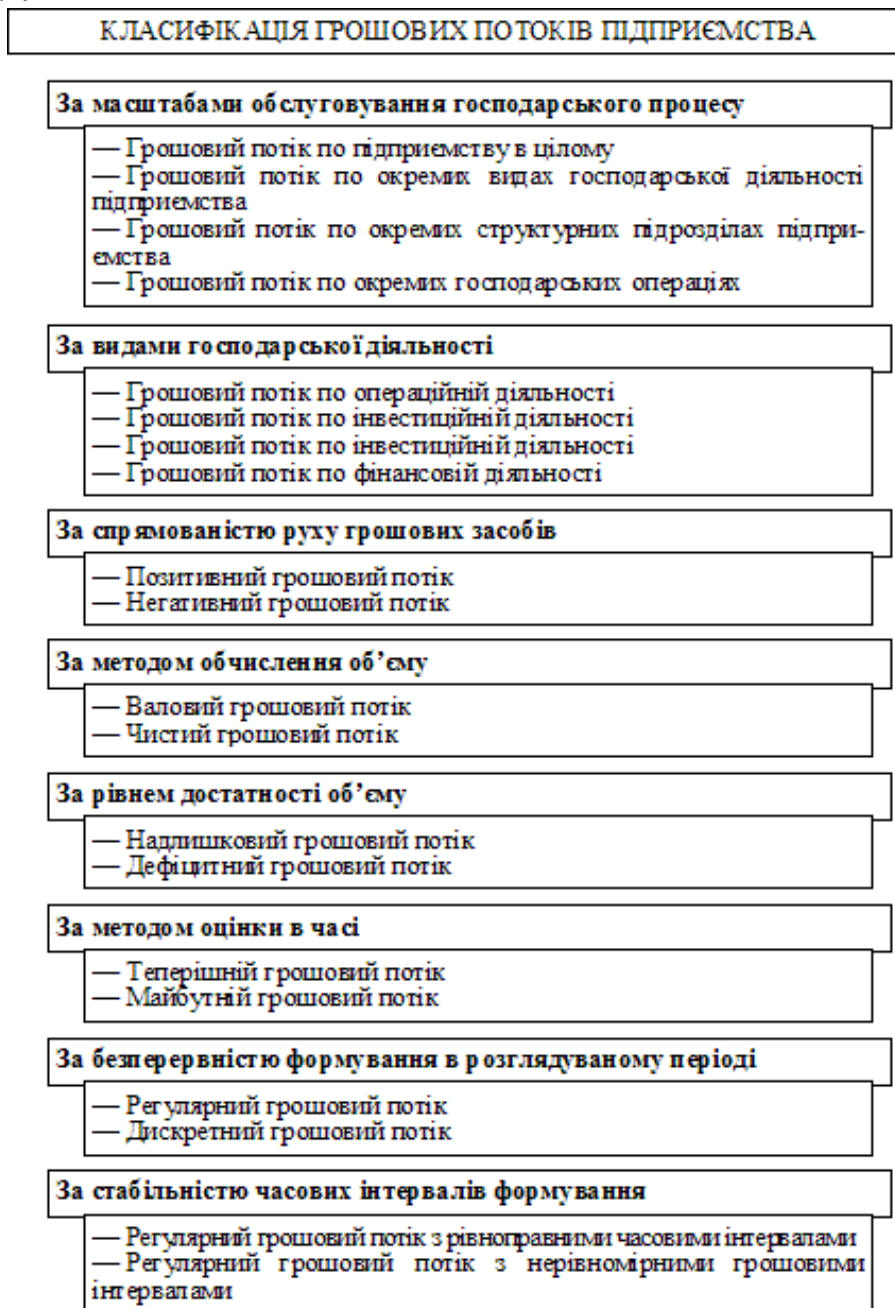


Рис. 7.1- Класифікація грошових потоків підприємства

2. Управління грошовими коштами

Управління грошовими коштами – це забезпечення фінансової рівноваги

підприємства шляхом збалансованості надходжень і видатків грошових коштів.

Кругообіг капіталу на підприємстві супроводжується рухом грошових коштів, внаслідок чого збільшується або зменшується залишок грошових коштів на розрахунковому рахунку підприємства. При ефективному управлінні фінансами у підприємства не виникають часті та непередбачувані потреби в поповненні грошових коштів за рахунок банківських чи інших позик. Залишок коштів на рахунку поповнюється надходженнями від реалізації продукції і зменшується в разі оплати сировини, матеріалів, виплати заробітної плати, сплати податків тощо. При збалансованому в часі грошовому потоку при звичайній діяльності підприємства, яка не супроводжується розширенням обсягів виробництва, залишок коштів на рахунку разом зі страховим запасом у вигляді ліквідних цінних паперів, як правило, достатній для здійснення поточних виплат.

Утримання залишку грошових коштів на рахунку пов'язано з витратами, оскільки грошові кошти, як і інші активи підприємства, фінансуються за рахунок джерел, за користування якими потрібно сплачувати певну плату. Незважаючи на те, що деякі зобов'язання підприємства є коштами, які тимчасово перебувають у розпорядженні підприємства на безоплатній основі (кредиторська заборгованість по заробітній платі, перед засновниками тощо), середня вартість ресурсів, розрахована на основі вартості власних та позикових коштів, може бути значною.

Формування страхового запасу у вигляді ліквідних цінних паперів зменшує витрати, пов'язані з утриманням необхідного для забезпечення ліквідності та платоспроможності підприємства рівня високоліквідних активів. Однак крім позитивного моменту при утриманні страхового запасу у вигляді ліквідних цінних паперів — отримання доходу від володіння ними, купівля - продаж цінних паперів супроводжується транзакційними витратами, які зменшують загальний рівень прибутку від вкладення коштів у цінні папери. Упущена вигода від утримання страхового запасу в грошових коштах (втрати, пов'язані з тим, що грошові кошти знерухожені та не приносять прибутку) визначає, так звані альтернативні витрати на утримання залишку грошових коштів. Останні порівнюють з витратами на зберігання товарно-матеріальних запасів.

Збільшення середнього залишку грошових коштів на рахунку підприємства призводить до зростання альтернативних витрат і одночасно зменшує ризик втрати ліквідності. Зменшення залишку грошових коштів супроводжується зменшенням витрат на їх утримання і зростанням ризику втрати ліквідності та платоспроможності.

Управління залишком грошових коштів полягає у визначенні деякого оптимального для підприємства рівня середнього залишку грошових коштів, який дає змогу з одного боку, підтримувати платоспроможність підприємства на належному рівні, а з другого — отримувати прибуток від інвестування тимчасово вільних грошових коштів.

У цілому управління грошовими коштами на підприємстві включає:

- розрахунок фінансового циклу, або періоду обороту грошових коштів;
- аналіз руху грошових коштів та його прогнозування;
- визначення оптимального залишку грошових коштів і оптимізацію розрахунків;

- складання бюджетів поточних надходжень і витрат тощо.

Етапи управління грошовими коштами:

- Забезпечення обліку і звітності щодо грошових коштів.
- Аналіз грошових коштів.
- Оптимізація грошових коштів підприємства.
- Планування грошових коштів підприємства в розрізі різних їх видів.
- Забезпечення ефективного контролю грошових коштів підприємства.

Особливістю завдань, які вирішує менеджер у процесі управління грошовими коштами підприємства, є їх оперативний характер і необхідність знаходити компромісні рішення (як, наприклад, щодо формування залишку грошових коштів, який би був, з одного боку, достатнім для забезпечення платоспроможності, а з другого — не потребував значних витрат на його утримання). Ці завдання ускладнюються в умовах нестабільного ринку, коли підприємству важко спрогнозувати надходження коштів, оперативно вирішити питання щодо короткострокового кредитування або інвестування коштів у ліквідні цінні папери. У таких випадках особливого значення набуває складання бюджетів поточних надходжень та витрат, які на основі майбутніх чітко визначених у часі надходжень і витрат грошових коштів дають змогу визначити рівень забезпеченості підприємства грошовими коштами та своєчасно виявити потреби в додатковому фінансуванні. Такі бюджети виступають не тільки необхідним елементом у системі управління оборотним капіталом, а й відіграють важливу роль у процесі оперативного фінансового планування.

У цілому, якість управління грошовими коштами підприємства суттєво залежить не лише від кваліфікації фінансового менеджера, його уміння планувати потребу в грошових коштах та оперативно приймати фінансові рішення, а й від макроекономічної ситуації в державі та рівня розвитку ринків цінних паперів, кредитних ресурсів і банківських послуг.

Практичне заняття № 7

Тема 7. Управління грошовими потоками підприємств

Основні поняття: дисконтування, грошові потоки, ануїтет, рента.

План

1. Грошові потоки підприємства: сутність, види та механізм формування.
2. Фактори, що обумовлюють обсяг та ритмічність окремих видів грошових потоків.
3. Сутність та вихідні положення управління грошовими потоками.
4. Управління грошовим потоком, характеристика його окремих етапів.
5. Методи розрахунку величини грошового потоку та оцінка руху грошових коштів підприємства.

Дисконтування – визначення поточної (теперішньої) вартості грошей.

Дисконтування просте – визначення поточної вартості грошей, отриманих у майбутньому водночас.

Дисконтування звичайної ренти – визначення поточної вартості грошей, отриманих у майбутньому через рівні проміжки часу в кінці кожного періоду.

Дисконтування вексельної ренти – визначення поточної вартості ренти, отриманих у майбутньому через рівні проміжки часу на початку кожного періоду.

Рента (ануїтет) – серія вкладів (виплат) сум, що здійснюються через певні інтервали або певну кількість періодів.

Тестові завдання

1. При нарахуванні відсотків за період, який менший одного року, краще застосовувати:

- а) схему простих відсотків;
- б) схему складних відсотків
- в) змішану схему нарахування відсотків.

2. Якщо нарахування складного відсотку протягом року здійснюється m -кількість разів, тоді:

- а) відсоткова ставка зменшується в m разів;
- б) відсоткова ставка збільшується в m разів;
- в) кількість періодів зменшується в m разів;
- г) кількість періодів не змінюється.

3. Компаундирування відстроченої ренти – це:

- а) визначення майбутньої вартості грошей, вкладених водночас на певний термін під певний відсоток;
- б) визначення майбутньої вартості грошей, вкладених рівними частками через рівні проміжки часу під певний відсоток, вклади по якій здійснюються на початку кожного періоду;
- в) визначення поточної вартості грошей, отриманих у майбутньому одночасно;
- г) визначення поточної вартості грошей, отриманих у майбутньому через рівні проміжки часу в кінці кожного періоду;
- д) визначення майбутньої вартості грошей, вкладених рівними частками через рівні проміжки часу під певний відсоток, вклади здійснюються в кінці кожного періоду;
- е) визначення поточної вартості грошей, отриманих у майбутньому на початку кожного періоду.

4. Дисконтування просте – це:

- а) визначення поточної вартості грошей, отриманих у майбутньому одночасно;
- б) визначення майбутньої вартості грошей, вкладених рівними частками через рівні проміжки часу під певний відсоток;
- в) визначення майбутньої вартості грошей, вкладених рівними частками, вклади здійснюються в кінці кожного періоду;

г) визначення поточної вартості грошей, отриманих у майбутньому через рівні проміжки часу в кінці кожного періоду.

5. Ануїтет – це:

а) те саме, що й рента;

б) серія вкладів або виплат рівних сум, що здійснюються через однакові інтервали або певну кількість періодів;

в) серія вкладів або виплат рівних сум, що здійснюються через неоднакові інтервали або певну кількість періодів;

г) серія вкладів або виплат нерівних сум, що здійснюються через певні інтервали або певну кількість періодів.

6. Відсоткова ставка без врахування інфляції називається:

а) номінальною відсотковою ставкою;

б) реальною відсотковою ставкою;

в) ефективною річною відсотковою ставкою.

7. Якщо складний відсоток нараховуватиметься частіше, то теперішня вартість:

а) не зміниться;

б) зростатиме;

в) спадатиме.

8. “Правило числа 72” застосовується у випадках:

а) коли необхідно приблизно визначити, яка комбінація рівня відсоткової ставки і термінів вкладу дасть збільшення вкладеного капіталу втричі;

б) коли необхідно приблизно визначити, яка комбінація рівня відсоткової ставки та кількості разів нарахування складного відсотку протягом року дасть подвоєння вкладу;

в) коли необхідно приблизно визначити, яка комбінація рівня відсоткової ставки і термінів вкладу дасть подвоєння вкладеного капіталу;

г) в інших випадках.

9. Якщо виплати проводяться на початку кожного періоду, то така рента називається:

а) звичайною;

б) вексельною;

в) ануїтетною;

г) ваш варіант відповіді.

$$C \frac{(1+r)^n - 1}{r}$$

10. Формула $\frac{C}{r} \frac{(1+r)^n - 1}{r}$ використовується для визначення:

а) теперішньої вартості ануїтетів;

б) майбутньої вартості вексельної ренти;

в) в інших випадках.

11. Неможливо визначити майбутню вартість ануїтету:

а) ануїтету постнумерандо;

б) ануїтету пренумерандо;

в) перпетуїтету.

12. Якщо купонна ставка облігації нижча за дисконтну ставку для облігації такого ж рівня ризику, то:

- а) ціна облігації збільшиться;
- б) ціна облігації зменшиться;
- в) ціна облігації зменшиться і вона продаватиметься зі знижкою.

13. Кредит виданий під складну відсоткову ставку 15 % річних . Упродовж 10 років повинні вноситись щорічні платежі в розмірі 5000 грн. Зміна умов дозволяє з самого початку вносити по 7500 грн. Новий строк, за яким борг буде повністю погашено:

- а) 5 років
- б) 5,5 років
- в) 6 років
- г) 6,5 років.

14. До банку вкладено на терміновий ощадний рахунок 25000 грн. на 4 роки за складною ставкою 12 % річних з подальшою пролонгацією на наступні 3 роки за простою ставкою 7 % річних. Яка сума має бути вкладена на терміновий ощадний рахунок сьогодні за складною ставкою 12 % на весь строк (7 років), щоб одержати такий же результат, як при вище запропонованому варіанті:

- а) 20680 грн.;
- б) 21535 грн.;
- в) 22412 грн.
- г) 25000 грн.

15. Якому варіанту потрібно надати перевагу: 1) сьогодні одержати 5000 грн. або 2) через два роки нескінченно довго по 500 грн. щорічно на початку кожного року, якщо банківська відсоткова ставка 9 %?

- а) краще одночасно одержати 5000 грн.;
- б) краще отримувати нескінченно кошти через 2 роки;
- в) немає значення, який варіант обрати.

Приклад розв'язання типових задач

Фірма стоїть перед проблемою зміни старої машини на нову, більш продуктивну. Використовуючи наведену нижче інформацію, обчисліть чистий річний грошовий потік при використанні старої та нової машини:

Показники	Машини	
	стара	нова
Вартість, тис.грн.	50	80
Строк служби, років	5	5
Виручка від реалізації продукції, тис.грн. на рік	100	100
Витрати на експлуатацію, тис.грн. на рік:		
- змінні;		
- матеріали;	30	25
- зарплата;	20	17
- ел. енергія.	10	8
- постійні (страхування, ремонт)	7	5

Застосовується рівномірний метод нарахування амортизації. Податок на прибуток – 25%.

Розв'язання:

Чистий грошовий потік обчислюється за наступною формулою:

$$CF_t = (R_t - C_t - D_t) * (1 - T) + D_t,$$

де CF_t – чисте оподаткування після оподаткування за період t ;

R_t - виручка від реалізації;

C_t - грошові операційні витрати;

D_t - амортизаційні відрахування;

T - ставка податку на прибуток.

Використовуючи вищенаведену формулу, обчислимо чисті грошові потоки при використанні старої та нової машини (табл. 7.1).

Таблиця 7.1

Розрахунок чистого потоку при використанні старої та нової машини.

	Показник	Машини	
		стара	нова
	Виручка від реалізації:	100	100
-	Змінні витрати	60	50
-	Постійні витрати	7	5
=	Грошовий потік до оподаткування	33	45
-	Амортизаційні відрахування	10 (50 : 5 років)	16 (80 : 5 років)
=	Оподаткований результат	23	29
-	Податок на прибуток (25%)	5,75	6,25
=	Чистий результат	17,25	22,75
+	Амортизаційні відрахування	10	16
=	Чистий грошовий потік після оподаткування	27,25	38,75

Висновок. При використанні нової машини генерується річний грошовий потік вартістю 38,75 грн., що більше у порівнянні зі старою машиною.

Задачі для самоперевірки

Завдання 7.1

Підприємство одержало кредит на один рік в розмірі 9 тис. грн. з умовою повернення 15 тис. грн. Розрахуйте відсоткову і облікову ставки.

Завдання 7.2

Розрахуйте нарощену суму з вихідної суми в 15 тис. грн. при розміщенні її в банку на умовах нарахування: а) простих і б) складних відсотків, якщо річна ставка 13 %, а періоди нарощування 90 днів, 180 днів, 1 рік, 4 роки, 8 років.

Порівняйте графіки зміни нарощення капіталу при реалізації схем простих і складних відсотків.

Завдання 7.3

Підприємство має 10 тис. грн. і планує подвоїти цю суму через 3 роки. Яке мінімальне значення відсоткової ставки?

Завдання 7.4

Підприємство здійснює вклад в банк в розмірі 44 тис. грн. строком на 6 років. Банк нараховує 12 % річних. Яка сума буде на рахунку в кінці строку, якщо нарахування відсотків здійснюється за схемою простих і складних відсотків: а) щорічно; б) кожні півроку.

Завдання 7.5

Підприємству надана позика 4000 грн. 20 січня з погашенням через 9 місяців під 18 % річних (рік невисокосний). Розрахуйте суму до погашення при різних способах нарахування відсотків: а) звичайний відсоток з точною кількістю днів; б) звичайний відсоток з приблизною кількістю днів; в) точний відсоток з точною кількістю днів.

Завдання 7.6

Банк надав позику в розмірі 4500 грн. на 28 місяців під 17 % річних на умовах піврічного нарахування відсотків. Розрахуйте суму до повернення при різних схемах нарахування відсотків: а) схема складних відсотків; б) змішана схема.

Завдання 7.7

Розрахуйте ефективну річну відсоткову ставку, якщо номінальна ставка дорівнює 14 % і відсотки нараховуються: а) щорічно; б) кожні шість місяців; в) щоквартально; г) щомісячно; д) щоденно; е) безперервно.

Завдання 7.8

Які умови надання кредиту є найвигіднішими банку: а) 14 %, нарахування щоквартальне; б) 16 % річних, нарахування по півріччях?

Завдання 7.9

За виконану роботу підприємець повинен одержати 50 тис. грн. Замовник не має можливості розрахуватися в даний момент і пропонує відкласти строк сплати на 3 роки, по закінченні яких він зобов'язується виплатити 60 тис. грн. Чи вигідно це підприємцю, якщо норма прибутку складає 12 %? Яка мінімальна ставка робить подібні умови не вигідними для підприємця?

Завдання 7.10

Чи варто купувати за 6000 грн. цінний папір, який генерує щорічний доход в розмірі 1500 грн. протягом 8 років, якщо коефіцієнт дисконтування дорівнює 9 %?

Питання для самоконтролю

1. Що таке гроші?
2. Назвіть основні причини зміни вартості грошей в часі.

3. Назвіть основні напрямки застосування концепції вартості грошей в часі.
4. Які методи нарахування відсотків Ви знаєте?
5. Що таке компаундинг?
6. В чому полягає принципова різниця між простим і складним відсотками?
7. Якому типу нарощення грошей надають перевагу при їх зберіганні в банку?
8. В чому різниця між точними і звичайними відсотками?
9. Яке нарахування відсотків – більш або менш частіше – і за яких умов вигідніше?
10. Яка схема і чому вигідніша при нарахуванні відсотків за дробову кількість років?
11. В чому полягає зміст ефективної річної відсоткової ставки?
12. Які види грошових потоків Ви знаєте?
13. За яких умов майбутня і дисконтована вартості співпадають?
14. Чи враховується фактор часу при розрахунках вартості цінних паперів?
15. Що таке “ануїтет”? У чому полягає різниця між звичайним і авансовим ануїтетом?

Рекомендована література: основна [1, 3, 6]: додаткова [1, 3, 8].

Тема 8 Банкрутство та антикризове управління

- 1 Суть і види банкрутства
- 2 Процедура банкрутства
- 3 Функції фінансового менеджменту під час здійснення ліквідаційних процедур
- 4 Фактори кризового стану підприємства
- 5 Антикризове управління

1. Суть і види банкрутства

Банкрутство - визнана господарським судом неспроможність боржника відновити свою платоспроможність та задовольнити визнані судом вимоги кредиторів не інакше, як через застосування ліквідаційної процедури.

Банкрутство – такий фінансово-господарський стан підприємства, при якому воно не може задовольнити свої зобов'язання перед кредиторами.

Суб'єкт банкрутства (далі - банкрут) - боржник, неспроможність якого виконати свої грошові зобов'язання встановлена господарським судом.

Кредитор - юридична або фізична особа, яка має у встановленому порядку підтвержені документами вимоги щодо грошових зобов'язань до боржника, щодо виплати заборгованості із заробітної плати працівникам боржника, а також органи державної податкової служби та інші державні органи, які здійснюють контроль за правильністю та своєчасністю справляння страхових внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування, податків і зборів (обов'язкових платежів).

Основні причини банкрутства:

- серйозне порушення фінансової стійкості підприємства, що перешкоджає нормальному здійсненню його господарської діяльності;
- істотна незбалансованість у рамках щодо тривалого періоду часу обсягів його грошових потоків;
- тривала неплатоспроможність підприємства, викликана низькою ліквідністю його активів.

Види банкрутства

Поняття банкрутства характеризується різними його видами. У законодавчій і фінансовій практиці виділяють наступні види банкрутства підприємств:

1. Навмисне банкрутство - навмисне приховання факту стійкої фінансової нездатності, шляхом надання недостовірних даних.

Ознаки навмисного банкрутства:

- надання недостовірних даних про фінансовий стан боржника;
- причинний зв'язок між такими даними і збитками, що несе кредитор;
- якщо сховане банкрутство є наслідком дії форс-мажорних обставин.

Максимальні стягнення за навмисне банкрутство застосовуються у випадках, коли сформована ситуація є наслідком різного роду зловживань і некомпетентного ведення фінансово-господарської діяльності.

2. Фіктивне банкрутство - свідомо помилкове оголошення підприємством про свою неспроможність з метою введення в оману кредиторів для одержання від них відстрочки (розстрочки) виконання своїх кредитних зобов'язань або знижки сум кредитної заборгованості.

Виявлені факти фіктивного банкрутства переслідуються в кримінальному порядку.

3. Навмисне банкрутство - навмисне створення (або збільшення) керівником або власником підприємства його неплатоспроможності; нанесення ними економічного збитку в інтересах інших осіб; свідомо некомпетентне фінансове керування.

Виявлені факти навмисного банкрутства переслідуються згідно закону.

4. Реальне банкрутство - повна нездатність підприємства відновити в майбутньому періоді свою фінансову стійкість і платоспроможність у силу реальних втрат використання капіталу.

Катастрофічний рівень втрат капіталу не дозволяє підприємству здійснювати ефективну діяльність, і воно стає банкрутом.

5. Технічне банкрутство - неплатоспроможність підприємства, викликана істотним простроченням його дебіторської заборгованості. Дебіторська заборгованість перевищує розмір кредиторської заборгованості, а сума активів значно перевершує обсяг фінансових зобов'язань.

2. Процедура банкрутства

Процедура банкрутства включає в себе:

- Підстави та порядок подання заяви про порушення справи про

банкрутство боржника.

- Ухвала про порушення справи про банкрутство.
- Підготовче засідання
- Попереднє засідання арбітражного суду.
- Проведення зборів кредиторів і утворення комітету кредиторів.
- Визнання боржника банкрутом.

Порядок оголошення підприємства банкрутом. Ведення справи про банкрутство включає наступні складові:

1. Процедура встановлення факту неплатоспроможності боржника і незаперечність вимог кредитора (якщо він є ініціатором відкриття справи).
2. Виявлення всіх кредиторів і потенційних санаторів.
3. Санація (якщо можливо), або складання мирової угоди.
4. Визнання боржника банкрутом.
5. Процедура задоволення вимог кредиторів за рахунок ліквідації майнових активів боржника.

3. Функції фінансового менеджменту під час здійснення ліквідаційних процедур

Ліквідація – це припинення діяльності суб'єкта підприємницької діяльності, визнаного господарським судом банкрутом, з метою здійснення заходів щодо задоволення визнаних судом вимог кредиторів шляхом продажу його майна.

Ця процедура є заключною в справі про банкрутство і вийти з неї можна тільки одним шляхом — через мирову угоду. В процедурі ліквідації немає фінансового оздоровлення — тут вже реалізовується майно боржника. Вона менш ефективна, ніж процедура санації, оскільки при реалізації майнових активів боржника кредитори отримують в п'ять-десять разів менше їх балансової вартості. З іншої сторони, ліквідація боржника — це крайній захід отримання заборгованості та її списання за бухгалтерською звітністю.

До таких функцій включаються:

- оцінка майна підприємства банкрута за балансовою вартістю;
- визначення обсягу і складу ліквідаційної маси майна підприємства;
- оцінка майна, що входить до складу ліквідаційної маси за ринковою вартістю;
- визначення обсягу реальних фінансових зобов'язань підприємства-банкрута;
- вибір найбільш ефективних форм продажу майна;
- задоволення потреб і претензій кредиторів за рахунок продажу майна підприємства-банкрута;
- розробка ліквідаційного балансу підприємства-банкрута.

4. Фактори кризового стану підприємства

Термін криза (з грец. krisis) означає різкий перелом, тяжкий перехідний

стан, крайня точка падіння, гостра нестача, невідповідність. В економіці термін «криза» набув поширення та визначення насамперед у зв'язку з розробкою концепції циклічності розвитку економічних систем, яка належить до фундаментальних складових категоріального апарату економічної теорії і понад сто років є об'єктом досліджень різних наукових шкіл та напрямів економічної науки.

Подолання кризи дає можливість продовжити життєдіяльність підприємства, забезпечити його відродження на тому самому або вищому рівні організації та ефективності. Тобто подальший розвиток підприємства можливий лише за умови подолання кризових явищ.

Причини криз, що виникають на підприємстві, можуть бути різними. Вони поділяються на об'єктивні, пов'язані з циклічними потребами модернізації та реструктуризації підприємств, а також з несприятливими впливами зовнішнього середовища організацій, і суб'єктивні, що відображають помилки і волюнтаризм в управлінні.

Причини криз можуть мати як природний характер, що відображають явища клімату, землетрусу, повені та інші ката-клізми природного походження, так і техногенний відбиток, пов'язаний з діяльністю людини.

Причини кризи можуть бути зовнішні, або екзогенні (які не залежать від діяльності підприємства), та внутрішні, або ендогенні (що залежать від підприємства). Зовнішні пов'язані з тенденціями і стратегією макроекономічного розвитку чи навіть розвитку світової економіки, конкуренцією, політичною ситуацією в країні.

Головні зовнішні фактори кризи на підприємстві такі:

- спад кон'юнктури в економіці в цілому;
- зменшення купівельної спроможності населення;
- значний рівень інфляції;
- нестабільність господарського та податкового законодавства;
- нестабільність фінансового та валютного ринків;
- посилення конкуренції в галузі;
- криза окремої галузі;
- сезонні коливання;
- посилення монополізму на ринку;
- дискримінація підприємства органами влади та управління;
- політична нестабільність у країні місцезнаходження підприємства або в країнах підприємств — постачальників сировини (споживачів продукції);
- конфлікти між засновниками (власниками).

Головні внутрішні фактори кризи на підприємстві:

- низька якість менеджменту;
- дефіцит в організаційній структурі;
- низький рівень кваліфікації персоналу;
- недоліки у виробничій сфері;
- прорахунки в галузі постачання;

- низький рівень маркетингу та втрата ринків збуту продукції;
- прорахунки в інвестиційній політиці;
- брак інновацій та раціоналізаторства;
- дефіцит у фінансуванні;
- брак контролінгу або незадовільна робота його служб.

Практичне заняття № 8

Тема 8. Основа антикризового фінансового управління підприємством

Основні поняття: реструктуризація, банкрутства, структуризація проблем, аналіз зовнішнього середовища.

План

1. Антикризове індикативне планування.
2. Фінансовий аналіз за відкритими даними.
3. Напрями стабілізації показників фінансового стану підприємства при загрозі банкрутства.
4. Методи реструктуризації підприємств.

Реструктуризація – це комплекс реорганізаційних заходів на підприємстві, які мають на меті не тільки вихід підприємства з кризи, але і забезпечення подальшого розвитку підприємства.

Коефіцієнти оцінки капіталовіддачі характеризують продуктивність (продукт капіталу) окремих видів і всієї сукупності капіталу, що задіяний в операційній діяльності підприємства, тобто в певній мірі слугує вимірником ефективності операційної діяльності підприємства.

Коефіцієнти оцінки рентабельності капіталу характеризують його здатність створювати необхідний прибуток у процесі господарської діяльності підприємства і визначають загальну ефективність його використання.

Тестові завдання

1. Ймовірність банкрутства підприємства, згідно з моделлю Альтмана, є дуже низькою при значенні показника Z , що дорівнює:

- а) до 1,80;
- б) 1,81–2,70;
- в) 2,71–2,99;
- г) 3,0 та більше.

2. Завданням прогнозування банкрутства підприємства є:

- а) інформаційне забезпечення процедури комплексного фінансового аналізу;
- б) формування сценаріїв зміни у часі фінансового стану підприємства;
- в) рахунок абсолютних значень окремих цільових показників фінансового аналізу підприємства;
- г) оцінка ймовірності оголошення підприємства банкрутом.

3. Яке з тверджень правильне:

- а) додаткова емісія акцій приводить до надходження грошових коштів;

б) у разі зростання обсягу за рахунок нерозподіленого прибутку фінансовий ризик підприємства збільшується;

в) чим швидше активи здійснюють оборот, тим більше продукції може виробити підприємство;

г) нерозподілений прибуток є внутрішнім джерелом збільшення власного капіталу?

4. Яке твердження хибне:

а) чим більший робочий капітал, тим менший ризик втрати ліквідності;

б) чим вищий рівень оборотних активів, тим вища ліквідність фірми;

в) при високій ліквідності підприємство має високу рентабельність активів;

г) якщо кредиторська заборгованість дорівнює нулю, то робочий капітал максимальний?

5. Назвіть коефіцієнт, за допомогою якого оцінюється фінансова неспроможність підприємства:

а) коефіцієнт мобільності;

б) коефіцієнт зносу;

в) коефіцієнт поточної ліквідності;

г) коефіцієнт постійності.

6. Основною ознакою платоспроможності є:

а) відсутність простроченої дебіторської заборгованості;

б) наявність прибутку;

в) відсутність простроченої кредиторської заборгованості;

г) відсутність залучених активів у складі авансованого капіталу.

7. Підприємство вважається неплатоспроможним:

а) у разі перевищення поточних активів над поточними зобов'язаннями;

б) якщо коефіцієнт поточної ліквідності дорівнює одиниці;

в) якщо коефіцієнт поточної ліквідності покриття більший ніж 2;

г) якщо коефіцієнт фінансового левериджу надзвичайно низький.

8. До групи показників оцінки структури балансу належить:

а) коефіцієнт оборотності;

б) коефіцієнт забезпеченості робочим капіталом;

в) індекс рентабельності інвестицій;

г) коефіцієнт закріплення оборотних активів.

9. Побудову матриці оптимальних значень цільових показників передбачає комплексна оцінка фінансового стану на основі:

а) рейтингування;

б) розрахунку інтегрального показника фінансового стану підприємства;

в) порівняльної характеристики розрахункових показників із їх еталонними величинами;

г) бенчмаркінгу.

10. Бенчмаркінг – це процес оцінки:

а) інвестиційної привабливості підприємства;

б) конкурентоспроможності підприємства;

в) кредитоспроможності підприємства;

г) платоспроможності підприємства.

Задачі для самоперевірки

Задача 8.1

Використовуючи наведені дані, обчисліть:

- значення чистого прибутку за 2012 р.;
- величину власного капіталу підприємства на кінець 2012 р.

Фінансові дані компанії ПАТ «Фараон» наведені у наступній таблиці:

Таблиця 8.1

Показники	Сума, тис. грн.	
	2011р.	2012р.
Виручка від реалізації	3 800	4 200
Амортизація за період	150	150
Собівартість проданих товарів (без амортизації)	1 540	1 6250
Інші витрати	110	98
Відсоткові платежі	95	1 200
Грошові засоби	1 050	650
Рахунки до одержання	860	140
Короткострокові векселя до сплати	140	3 200
Довгостроковий кредит	4 200	5 880
Основні засоби, нетто	5 800	960
Рахунки до сплати	840	960
Товарно-матеріальні запаси	1 950	2 100
Ставка податку на прибуток, %	30	30

Питання для самоконтролю

1. Перерахуйте симптоми кризового становища.
2. Наведіть причини кризи підприємства.
3. Охарактеризуйте внутрішні й зовнішні причини кризового становища підприємства.
4. Охарактеризуйте поняття «реструктуризація».
5. З якою метою проводять SWOT-аналіз підприємства?

Рекомендована література: основна [1, 3, 6]: додаткова [1, 3, 8].

СЛОВНИК ТЕРМІНІВ

Актив – ресурс, контрольований підприємством у результаті минулих подій, від якого очікується надходження майбутніх економічних вигід до підприємства

Активи, що амортизуються – активи, які: а) за очікуванням, будуть використовуватися більше одного облікового періоду; б) мають обмежений строк корисної експлуатації; в) утримуються підприємством для використання у виробництві, або для постачання товарів чи послуг, для здачі в оренду іншим особам, або для адміністративних цілей

Амортизація – систематичний розподіл суми активу, що амортизується, протягом очікуваного строку його корисної експлуатації

Балансова вартість – сума, за якою актив включається до балансу після вирахування будь-якої суми накопиченої амортизації

Банк – фінансова установа, одним з основних видів діяльності якої є прийняття депозитів та позичання коштів з метою кредитування або інвестування і на яку поширюється дія банківського або подібного законодавства

Валютний курс – коефіцієнт обміну двох валют

Валютний ризик – ціновий ризик: ризик того, що вартість фінансового інструмента буде коливатися внаслідок змін курсу обміну валют

Варант – фінансовий інструмент, який надає його утримувачам право на придбання звичайних акцій

Власний капітал – залишкова частка в активах підприємства після вирахування всіх його зобов'язань

Власні викуплені акції – акції компанії, які були придбані компанією емітентом або консолідованою дочірньою компанією, юридично доступними для повторного випуску або продажу

Грошові кошти – готівка в касі і депозити до запитання

Грошові потоки – надходження та вибуття грошових коштів і їх еквівалентів

Гудвіл - будь-яке перевищення вартості придбання над часткою покупця у справедливій вартості придбаних активів та зобов'язань, які підлягають визначенню на дату обмінної операції

Дата придбання - дата, на яку контроль за чистими активами і діяльністю підприємства, що купується, фактично переходить до покупця

Дохід – збільшення економічних вигід протягом облікового періоду у вигляді надходження чи збільшення корисності активів або у вигляді зменшення зобов'язань, результатом чого є збільшення власного капіталу, за винятком збільшення, пов'язаного з внесками учасників

Дочірнє підприємство – підприємство, яке контролюється іншим підприємством (відомим як материнська компанія)

Економічна ефективність – відносний показник, що є результатом співвідношення між отриманим ефектом та витратами.

Елементи витрат — це первинні однорідні витрати затрат на виробництво продукції; формуються відповідно до їх економічного змісту, є однаковими для всіх галузей і на їх основі складається кошторис витрат на виробництво.

Ефект – це результат будь-якого заходу, який найчастіше виражається певною грошовою сумою (чиста продукція, прибуток підприємства, національний дохід).

Ефективність – це відносна величина, що характеризує результативність будь-яких затрат

Зовнішньоекономічна діяльність підприємства – це сфера його господарської діяльності, пов'язана з виходом на зовнішні ринки та функціонуванням на них, створенням спільних підприємств, здійсненням валютно-фінансових та кредитних операцій.

Інвестиції – довгострокові вкладення з метою створення нових і модернізації діючих підприємств, освоєння новітніх технологій і техніки, збільшення виробництва і отримання прибутку.

Індекс Альтмана – коефіцієнт, який відображає ймовірність банкрутства підприємства; його числове значення дозволяє віднести підприємство до групи потенційних банкрутів, відносно стабільних підприємств з невисоким ризиком банкрутства та підприємств, яким банкрутство практично не загрожує.

Індекс доходності інвестицій – співвідношення грошового потоку та інвестиційних коштів; один з основних показників, за якими визначається ефективність (доцільність) інвестицій.

Інноваційні процеси – це сукупність якісно нових, прогресивних змін, що відбуваються у виробничо-господарській системі; результатом інноваційних процесів є новинки в техніці, організації виробництва і праці, управління, а їх впровадження у господарську практику є нововведеннями.

Калькуляція собівартості продукції – документ, який відображає сукупність витрат на виробництво і реалізацію одиниці продукції; формується на основі калькуляційних статей витрат.

Капітал – сукупність матеріальних та грошових коштів, а також інтелектуальних здобутків, використовуваних у процесі виробництва та інших сферах діяльності з метою отримання прибутку. У більш вузькому значенні — активи фірми (підприємства) за мінусом її зобов'язань (заборгованості).

Капітал статутний – початкова сума капіталу підприємства, яка визначена його статутом і формується за рахунок внесків засновників та емісій акцій.

Коефіцієнт змінності – показник використання обладнання на підприємстві, який свідчить про те, скільки змін відпрацювала в середньому кожна одиниця обладнання протягом дня, місяця.

Коефіцієнт оборотності оборотних коштів – відношення реалізованої продукції за певний проміжок часу до суми середнього залишку оборотних засобів за цей період.

Кошторис витрат – загальна сума витрат на виробництво і збут продукції в цілому по підприємству в певному розрахунковому періоді.

Лізинг – довгострокова оренда машин, обладнання, транспортних засобів, споруд виробничого призначення, яка фіксується у відповідному договорі між орендодавцем (лессором) і орендарем (лізером); вартість лізингу формується за рахунок регулярних платежів, що охоплюють амортизаційні відрахування і проценти за кредит.

Ліквідність активів – здатність активів фірми до використання їх як безпосередніх засобів платежу або до швидкого їх перетворення в грошову форму без втрати поточної (реальної) вартості.

Незавершене виробництво – продукція, яка перебуває в різних проміжних стадіях виробничого циклу; належать предмети праці, які знаходяться в процесі виробництва, очікують оброблення або перебувають на контролі, в процесі транспортування, а також напівфабрикати у цехових складах.

Нематеріальні активи – цінності, що не є фізичними об'єктами, але мають вартість, оцінку (патенти, ліцензії, ноу-хау, товарні знаки); права власності і захист доступу до нематеріальних ресурсів підприємства та їх використання в господарській діяльності з метою одержання прибутку.

Непрямі витрати – витрати, що пов'язані з виготовленням різних виробів і не можуть прямо відноситись на тон чи інший вид продукції; до них належить заробітна плата управлінського та обслуговуючого персоналу, витрати на утримання та експлуатацію основних фондів тощо.

Норма прибутку – відношення прибутку, одержаного за певний період часу (рік), до вкладеного капіталу.

Оборотні кошти підприємства – сукупність грошових коштів підприємства, вкладених в оборотні фонди і фонди обігу.

Оборотні фонди – це частина виробничих фондів підприємства, які повністю споживаються в кожному технологічному циклі виготовлення продукції і повністю перекосять свою вартість на вартість цієї продукції.

Оборотність оборотних коштів – рух оборотних коштів, у якому грошові кошти авансуються на утворення виробничих запасів, незавершене виробництво, створення запасів готової продукції, для розрахунків з партнерами і заново повертаються на підприємство в початковій грошовій формі.

Операційний прибуток – це балансовий прибуток, скоригований на різницю інших операційних доходів та операційних витрат; до інших операційних доходів належать доходи від оренди майна, реалізації оборотних активів, операційних курсових різниць, відшкодування раніше списаних активів тощо.

Операційні витрати – це витрати операційної діяльності підприємства, тобто його основної діяльності, пов'язаної з виробництвом та реалізацією продукції (товарів, робіт, послуг), яка забезпечує основну частку його доходу.

Оплата праці – це грошовий вираз вартості і ціни робочої сили, який виплачується працівникові за виконану роботу або надані послуги і спрямований на мотивацію досягнення бажаного рівня продуктивності праці.

Основні фонди – засоби праці виробничого і невиробничого призначення (будівлі, споруди, машини, передавальні пристрої, інвентар та ін.), які беруть участь у процесі виробництва протягом багатьох циклів, зберігаючи при цьому свою натуральну форму, і переносять свою вартість на вартість готової продукції частинами шляхом амортизаційних відрахувань.

Первісна вартість основних фондів – це фактична вартість основних фондів на момент їх придбання і взяття на баланс.

Підприємство – організаційно відокремлена і економічно самостійна ланка виробничої сфери народного господарства, що спеціалізується на виготовленні продукції, виконанні робіт і наданні послуг.

Повна собівартість – всі затрати підприємства на виробництво і реалізацію продукції, виражені в грошовій формі.

Податок на додану вартість – є частиною новоствореної вартості, яка сплачується до Державного бюджету на кожному етапі виробництва продукції, виконання робіт і надання послуг.

Показник поточної ліквідності - основний показник ліквідності активів підприємства, який характеризує відношення всіх поточних активів до всіх поточних зобов'язань.

Постійні витрати – витрати підприємства, які безпосередньо не залежать від обсягу виробництва продукції в певних межах; належать видатки на управління, страхування, охорону підприємства, утримання і експлуатацію будівель і споруд тощо.

Рентабельність – узагальнюючий показник економічної ефективності виробництва, що характеризує співвідношення між результатами виробничо-господарської діяльності і затратами на виробництво продукції, тобто показує доходність, прибутковість.

Рентабельність виробництва – показник, що характеризує ефективність використання виробничих фондів і визначається як відношення балансового прибутку до середньорічної вартості основних виробничих фондів і нормованих оборотних коштів.

Рентабельність продукції - показник ефективності виробництва. Його визначають зіставленням прибутку з витратами і ресурсами на виробництво продукції.

Реструктуризація підприємства - комплекс організаційно-господарських, фінансово-економічних, правових, технічних заходів, спрямованих на реорганізацію підприємства, що сприятиме його фінансовому оздоровленню, збільшенню обсягів випуску конкурентоспроможної продукції, підвищенню ефективності виробництва та задоволення вимог кредиторів.

Роялті - вид розрахунку за надану ліцензію, який виступає у формі періодичних відрахувань протягом терміну дії ліцензійної угоди;

встановлюються у вигляді фінансових ставок до обсягу чистого продажу, до собівартості виробництва, в розрахунку на одиницю ліцензійної продукції.

Санація - система організаційно-правових, фінансово-економічних заходів, що спрямовані на запобігання банкрутству підприємства в разі його неплатоспроможності.

Трудомісткість продукції – показник, обернений до показника виробітку; характеризується величиною затрат праці (часу) на виготовлення одиниці продукції.

Фінансова діяльність підприємства - виникнення грошових відносин, пов'язаних з неперервним кругообігом коштів у формах витрачання ресурсів, одержання доходів, їх використання, а також із приводу відносин з постачальниками, покупцями продукції, працівниками підприємства, державними органами та ін.

Фінансовий план - план формування та розподілу фінансових ресурсів підприємства.

Фондомісткість - показник, обернений до показника фондівіддачі; показує, яка величина середньорічної вартості основних фондів підприємства припадає на одну гривню виготовленої продукції.

Фондоозброєність праці - показник, що характеризує рівень технічної оснащеності праці, величину основних виробничих фондів, які використовує один працівник; визначається відношенням середньорічної вартості основних фонди до середньорічної чисельності працівників.

Ціна - це грошовий вираз вартості товару; кількість грошей, що сплачується або одержується за одиницю товару або послуги; одночасно ціна відображає його споживчі властивості, купівельну спроможність грошової одиниці, силу конкуренції та ін.

Чиста теперішня вартість - показник оцінки економічної ефективності виробничих інвестицій, який визначається співставленням величини самих інвестицій та суми очікуваних дисконтованих грошових потоків протягом періоду реалізації інвестиційного проекту.

Чистий прибуток - це прибуток, що поступає в розпорядження підприємства після сплати податку на прибуток та інших обов'язкових платежів; використовується для формування фондів нагромадження і споживання підприємства.

ВИМОГИ ДО НАПИСАННЯ КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ

У зміст контрольної роботи входять відповіді на питання з переліку питань по самоконтролю при підготовці до іспиту. Питання слід вибирати з тих, біля яких остання цифра номера відповідає останній цифрі номера залікової книжки студента. Наприклад: якщо номер залікової книжки 020038, потрібно брати питання 8,18,28. Якщо номер залікової книжки закінчується на нуль, то потрібно узяти питання 10,20, 30.

Варіанти для написання контрольної роботи з дисципліни «Фінансовий менеджмент»

1. Сутність фінансового менеджменту.
2. Інформаційне забезпечення фінансового менеджменту.
3. Грошові потоки на підприємстві.
4. Структура звіту про рух грошових коштів.
5. Фінансовий механізм.
6. Теперішня вартість та ставка дисконту.
7. Методи оцінювання інвестиційних проектів.
8. Методи дисконтування грошових потоків.
9. Методи, що не враховують вартість грошей у часі.
10. Чиста теперішня вартість.
11. Період окупності та індекс прибутковості.
12. Методи визначення точки беззбитковості.
13. Операційний важіль та його складові.
14. Запас фінансової міцності.
15. Планування оптимальної величини прибутку.
16. Аналіз фінансового стану і управління активами.
17. Управління структурою капіталу.
18. Вибір між акціонерним і кредитним фінансуванням.
19. Фінансовий ліверидж.
20. Визначення показника фінансового важеля.
21. Управління інвестиційною діяльністю.
22. Управління фінансовими ризиками.
23. Аналіз фінансових звітів.
24. Класифікація активів балансу.
25. Класифікація пасивів балансу.
26. Види аналізу фінансового стану.
27. Види фінансового планування.
28. Прогнозування фінансової діяльності фірми.
29. Антикризове фінансове управління фірмою.
30. Оцінювання ймовірності банкрутства.

ПЕРЕЛІК ЕКЗАМЕНАЦІЙНИХ ПИТАНЬ З ДИСЦИПЛІНИ
«ФІНАНСОВИЙ МЕНЕДЖМЕНТ»
для студентів-магістрантів спеціальності «Бізнес адміністрування»

1. Оптимізація середнього залишку грошових активів.
2. Прогнозування річного темпу і індексу інфляції.
3. Прогресивні форми рефінансування дебіторської заборгованості.
4. Системи фінансового планування і форми реалізації його результатів на підприємстві.
5. Класифікація внутрішніх джерел фінансування підприємства.
6. Сутність і класифікація фінансових інвестицій підприємства.
7. Система інформаційного забезпечення фінансового менеджменту.
8. Управління запасами.
9. Управління оновленням необоротних активів.
10. Фінансовий леверидж як метод максимізації рівня рентабельності власного капіталу.
11. Модель Дюпона.
12. Формування оборотних активів підприємства.
13. Амортизаційна політика підприємства як складова політики управління операційними необоротними активами.
14. Звіт про рух грошових коштів.
15. Концепція грошового потоку у фінансовому менеджменті.
16. Економічна сутність і класифікація фінансових ризиків підприємства.
17. Базові концепції фінансового менеджменту.
18. Управління внутрішньою кредиторською заборгованістю.
19. Оптимізація структури капіталу.
20. Механізми нейтралізації фінансових ризиків.
21. Використання граничної зваженої вартості капіталу для відбору інвестиційних проектів до реалізації.
22. Прогнозування загальної потреби в інвестиційних ресурсах при будівництві і покупці діючого підприємства.
23. Базові принципи оцінки ефективності реальних інвестицій.
24. Операційний леверидж.
25. Показники оцінки інфляції та врахування її в розрахунках, пов'язаних з інвестиційною діяльністю.
26. Критерії оптимізації структури джерел формування інвестиційних ресурсів.
27. Оцінка ринкової вартості облігацій.
28. Метод доходів оцінки ринкової вартості підприємства.
29. Визначення прибутку від звичайної діяльності економічних елементів операційних витрат.
30. Оцінка інвестиційної привабливості підприємства.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна:

1. Бернстайн Л.А. Анализ финансовой отчетности: теория, практика и интерпритация: пер. с англ. / Л.А. Бернстайн. – М. : Финансы и статистика, 2006.- 286 с.
2. Бланк И.А. Энциклопедия фінансового менеджмента. – Т.1. Концептуальный основ фінансового менеджмента / И.А.Бланк. – К.: Эльга: Ника-Центр, 2003 – 438 с.
3. Бланк И.А. Энциклопедия фінансового менеджмента. – Т.2. Управление активами и капиталом предприятия / И.А. Бланк. – К. : Никк-Центр, 2003. – 532 с.
4. Бланк И.А. Энциклопедия фінансового менеджмента. – Т.3 Управление инвестициями предприятия / И.А. Бланк. – К. : Никк-Центр, 2003. – 264 с.
5. Бланк И.А. Энциклопедия фінансового менеджмента. – Т.4 Управление инвестициями предприятия / И.А. Бланк. – К. : Никк-Центр, 2003. – 398 с.
6. Бланк И.А. Основы фінансового менеджмента. – 2-е изд., перераб. И доп. / И.А. Бланк. – К.: Ника-Центр: Эльга, 2003. – 246 с.
7. Бланк І.О. Управління фінансами підприємства / І.О. Бланк, Г.В. Ситник. – К. : КНТЕУ, 2006. – 464 с.
8. Бланк І.О. Управління фінансами підприємства і об'єднань / І.О. Бланк, Г.В. Ситник. – К. : Київ. нац.. торг.-екон. ун-т, 2007.- 268 с.
9. Бланк І.О. та ін.. Фінансові стратегії підприємства / І.О. Бланк та ін.. – К. : Київ. Нац.. торг.-екон. ун-т, 2010. – 348 с.
10. Ван Хорн Д. Основы финансового менеджмента: пер. с англ. / Хорн Д. Ван, Дж. Вахович. – М. : Изд. Дом «Вильямс», 2004. – 434 с.

Додаткова:

1. Крайник О. П., Клепкова З. В. Фінансовий менеджмент. Навч. посібник. – Львів: Державний університет «Львівська політехніка» (Інформаційно-видавничий центр «Інтелект+» Інституту підвищення кваліфікації та перепідготовки кадрів). К.: «Дакор». – 2000.- 226 с.
2. Ремньова Л. М. Фінансовий менеджмент як фактор економічного зростання // Фінанси України. – 2002. - № 11. – с. 32-40
3. Фінансовий менеджмент: Навчальний посібник: / За ред.. проф.. Г. Г. Кірейцева. – Київ: ЦУЛ, 2002 – 496с.
4. Абрютіна М.С., Грачев А.В. Аналіз фінансово-економічної діяльності підприємства: Навчально-практичний посібник. - М.: Дело и Сервис, 2004. - 285 с.

5. Донцова Л.В., Никифорова Н.А. Аналіз бухгалтерської звітності. - М.: Дело и сервис, 2003. - 276 с.
6. Л.А. Загальна теорія фінансів. - М.: ИНФРА-М, 2003. - 317 с.
7. Колчина Н.В. Фінанси підприємств: Учеб. для вузов - М.: Юнити, 2003. - 329 с.
8. Крушвиц Л. Финансирование и инвестиции. Неоклассические основы теории финансов : пер. с нем. / Л. Крушвиц. – СПб. : Питер, 2002. – 374 с.
9. Ли Ч. Финансы крпораций: теория, методы и практика : пер. с англ. / Ч. Ли, Д.Финенерти. – М. : ИНФРА-М, 2009. – 368 с.
10. Лігоненко Л.О. Антикризове управління підприємством / Л.О. Лігоненко. – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2009. – 264 с.
11. Лігоненко Л.О. Управління грошовими потоками підприємства: навч. посіб. / Л.О. Лігоненко, Г.В. Ситник. – К. : Київ. нац. торг. – екон. ун-т, 2005. – 420 с.
12. Ендовицкий Д.А. Комплексный анализ и контроль инвестиционной деятельности: Методология и практика / Под ред. Л.Т. Гиляровской. – М.: Финансы и статистика, 2001. – 400 с. – 428 с.
13. Ковалев В.В. Финансовый анализ: методы и процедуры. – М.: Финансы и статистика, 2001. – 560 с.
14. Пожидаева Т.А., Щербакова Н.Ф., Коробейникова Л.С. Практикум по анализу финансовой отчетности. – Воронеж: Изд-во Воронеж. гос. ун-та, 2003. – 136 с.
15. Экономический анализ: учебник для вузов / Под ред. Л.Т. Гиляровской. – 2-е изд. доп. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2002. – 615 с.
16. Ендовицкий Д.А., Коменденко С.Н. Организация анализа и контроля инновационной деятельности хозяйствующего субъекта / Под ред. Л.Т. Гиляровской. – М.: Финансы и статистика, 2004. – 272 с.
17. Ендовицкий Д.А., Коробейникова Л.С. Экономический анализ задолженности по вексялям: Учеб. пособие / Под ред. Л.Т. Гиляровской. – М.: Финансы и статистика, 2005.- 286 с.
18. Булгакова С.В., Сапожникова Н.Г. Теория бухгалтерского учета: Учеб. пособие. - Воронеж: Издательство Воронежского государственного университета, 2002. – 288 с.
19. Купрюшина, О.М. Дебиторская и кредиторская задолженность хозяйствующего субъекта: Анализ и контроль / О.М. Купрюшина; Воронеж. гос. ун-т. – Воронеж: Изд-во Воронеж. гос. ун-та, 2004. – 136 с.

Інформаційні ресурси

1. http://elib.org.ua/books/files/management/mm_1_a/10.html – сайт електронній бібліотеки ELIBB
2. <http://lib.studentu.org.ua/index.php?newsid=165> – сайт електронній бібліотеки on-line
3. http://buklib.net/index.php?option=com_jbook&catid=84 - сайт електронній бібліотеки Buklib.net

4. <http://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9C%D0%B5%D0%BD%D0%B5%D0%B4%D0%B6%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%82>
5. <http://books.efaculty.kiev.ua/men/6/t3/2.html>
6. <http://economic.inl.com.ua/book/34/2294.html>
7. <http://www.readbookz.com/cat/10.html>
8. <http://www.management.com.ua/>
9. <http://www.cfin.ru/management/index.shtml>
10. <http://www.inform.od.ua/>
11. <http://www.management.web-standart.net/rubrics/issues/15/>
12. [http:// www.examen.od.ua/osnovi/](http://www.examen.od.ua/osnovi/)

Навчально-методичне видання
(українською мовою)

Маркова Світлана Вікторівна
Маказан Євгенія Василівна
Олійник Олександр Миколайович

ФІНАНСОВИЙ МЕНЕДЖМЕНТ

Навчально-методичний посібник
для студентів освітньо-кваліфікаційного рівня «магістр»
спеціальності «Бізнес адміністрування»

Рецензент *О. О. Головань*
Відповідальний за випуск *С. В. Маркова*
Коректор *О. М. Олійник*